

Fra Krig og Fred

Dansk Militærhistorisk Kommissions Tidsskrift
Nummer 2016

Artikel: Waffen-SS på Vestfronten. Massakrer på allierede krigsfanger i 1940 og 1944.

Forfattere: Cecilie Damgaard Carlsen, litteraturformidler på Ballerup Bibliotekerne & Henry Lias Buchmann Nielsen, selvstændig ©

Søgeord: Waffen-SS, massakrer, krigsforbrydelser

Resumé:

Ved hjælp af tre specifikke cases undersøger denne artikel motiverne og omstændighederne bag massakrer på allierede krigsfanger begået af Waffen-SS på Vestfronten i 1940 henholdsvis 1944. Analyserne viser, at alle tre massakrer blev beordret af højerestående officerer, som havde en lang historie i NSDAP. En anden vigtig faktor var, at soldaterne i alle tre cases umiddelbart inden massakrerne havde været indsat i hårde kampe med høje tabstal til følge. Endelig understreger artiklen betydningen af den nazistiske ideologi for Waffen-SS- soldaternes handlinger.

Waffen-SS på Vestfronten Massakrer på allierede krigsfanger i 1940 og 1944

Introduktion

Waffen-SS var den praktisk ansvarlige organisation for et utal af forbrydelser under Anden Verdenskrig. Soldater fra dens styrker blev indsat i massakrer på civilbefolkningen i Østeuropa, og personellet fra SS-Totenkopfverbände tjente først som vagter i koncentrationslejrene og senere i de militære enheder, hvor de medvirkede til krigsforbrydelser og folkedrab. Forbrydelser begået af Waffen-SS på Østfronten er blevet grundigt behandlet af også danske historikere. Derimod er lignende forbrydelser begået på Vestfronten, og i særdeleshed motiverne bag disse, kun udforsket i ringere grad. Forklaringen er karakteren af den tidligere forskning. En del af denne har fokuseret overordnet på Waffen-SS-organisationens karakter, ideologi, rolle og sammensætning. En anden del har været næret af synet på Waffen-SS som en militær elitestyrke, enten generelt eller rettet mod specifikke divisioner eller hændelser.

Samtidig er de forklaringer, der gives på krigsforbrydelser begået af Waffen-SS på Østfronten, ikke nødvendigvis fyldestgørende for massakrer begået på Vestfronten. Dette skyldes, at forfatterne af værker om Waffen-SS på Østfronten peger på motiver og vilkår, der var specielt kendetegnende for situationen og krigen dér, såsom raceideologiens rolle og på kampenes ekstremt brutale og totale karakter.

For at belyse og forstå Waffen-SS' forbrydelser på Vestfronten bedst muligt, har denne artikels forfattere valgt at analysere og sammenligne flere adskilte hændelser. De undersøger hvilke bevæggrunde og omstændigheder, der var medvirkende til, at enheder fra Waffen-SS begik massakrer på engelske og canadiske krigsfanger på Vestfronten i hhv. 1940 og 1944.¹ Der indledes med en præsentation af kildegrundlaget samt en oversigt over den vigtigste sekundærlitteratur. Herefter følger et afsnit, der fremdrager relevante, generelle forhold fra Waffen-SS' opståen, egenart og skæbne efter krigen samt en gennemgang af analysens teoretiske begreber.

1 Artiklen er bygget på specialet "Waffen-SS på Vestfronten – et studium af massakrer på allierede krigsfanger i 1940 og 1944" fra januar 2012, Roskilde Universitet.

Artiklens hoveddel består af gennemgangen af tre cases. I første case behandles 3. SS-division "Totenkopf"s (SSTK) historie som grundlag for en redegørelse for massakren på britiske soldater i Le Paradis i 1940. I anden case introduceres 1. SS-division "Leibstandarte SS Adolf Hitler" (LAH), og derefter beskrives massakren på britiske soldater i Wormhoudt i 1940. Og sluttelig i tredje case behandles 12. SS-division "Hitlerjugend"s (HJD) opståen og fremfærd i Normandiet i 1944 med fokus på massakrerne på canadiske krigsfanger på Chateau d'Audrieu i 1944. At sammenholde disse tre massakrer er naturligt på grund af fællestræk med hensyn til gerningsmænd, offertype samt kildemateriale.

Artiklen afsluttes med en sammenlignende diskussion af motiverne og begrundelserne bag massakrerne, inden der konkluderes på undersøgelsens resultater.

Kildematerialet og tidligere forskning

Artiklens kildegrundlag er fra Imperial War Museum (IWM) og The National Archives of United Kingdom (TNA) i London. Kilderne fra IWM består udelukkende af interviews fra slutningen af 1980'erne med overlevende fra massakrerne i hhv. Le Paradis og Wormhoudt. Næsten alt artiklens kildemateriale fra National Archives stammer fra det engelske krigsministerium, War Office (WO).

Kildematerialet kan deles i fem grupper. Første gruppe er udsagn fra de tyske soldater fra SSTK, LAH og HJD. Den næste er beskrivelser af begivenhederne fra engelske og canadiske soldater, der overlevede massakrerne. Der er 11 vidneudsagn fra overlevende fra de to massakrer i 1940. Vidneudsagnene fra de overlevende fra massakren i Wormhoudt stammer fra hhv. 1944, 1945, 1947 samt fra tre interviews fra 1989. Den tredje gruppe er allierede bidrag af mere indirekte relevans, herunder udtalelser fra patologer og andenhåndsvidner som soldater, der har set deres kammerater blive ført væk af tyske soldater, men ikke ved, hvad der efterfølgende skete med dem. Den fjerde gruppe er udtalelser fra og forhør af de franske og belgiske vidner. Her er både tale om øjenvidner til massakrer og til soldaterne fra Waffen-SS' generelle opførsel. Femte og sidste kildegruppe er rapporter fra: Supreme Headquarters of the Allied Expeditionary Force (SHAEF), War Crimes Investigation Unit (WCIU), War Crimes Group (WCG) North West Europe (NWE) og Canadian War Crimes Investigation Unit (CWCIU). Disse rapporters mål var at redegøre for det hændte, samt at finde de skyldige og stille dem for en domstol.

I materialet om Le Paradis findes forhøret af krigsforbryderen Fritz Knöchlein,² udtalelser fra de to engelske overlevende, bidrag fra soldater fra SSTK samt få franske vidneudsagn. Der findes ingen forhør vedrørende massakren i Wormhoudt, men til gengæld en stor mængde vidneudsagn fra soldater fra LAH's 2. bataljon, udsagn fra ni overlevende britiske soldater, nogle få og korte bidrag fra

2 Den kommanderende SS-officer i den enhed, som udførte nedskydningen af britiske krigsfanger ved Le Paradis, 1940.

franske civile samt enkelte andre rapporter. HJD var ansvarlig for flere forbrydelser i Normandiet i 1944. Om disse enkeltsager findes kun få udtalelser fra overlevende. Nogle udsagn fra allierede soldater og fra patologer eksisterer dog. Derfor må casen bygges på de utallige vidneudsagn fra krigsfanger fra HJD samt franske vidner.

Der findes en del rapporter om massakrerne. Disses struktur og indhold påvirkes naturligt af deres karakter og sammenhæng. De forskellige retssager har haft forskellige anklagere og forsvarsadvokater, deres metoder har ikke nødvendigvis været ens, ligesom mængden og karakteren af bevismaterialet ikke har været den samme. Det har derfor været nødvendigt at inddrage separate stykker af information, som de britiske, canadiske, franske og tyske vidner og afhørte har givet, samt bruge de overordnede dokumenter, hvor sådant kildemateriale er blevet fremskaffet til retssagerne. Der eksisterer andre kildesamlinger med relation til artiklens emne, og denne undersøgelse ville kunne uddybes yderligere ved at inddrage disse, men artiklens grundlag er begrænset til den mængde kilder, der lod sig inddrage inden for de rammer, som den oprindelige specialeafhandling tillod.

Hovedværkerne om Waffen-SS er George H. Steins *Hitler's Elite Guard at War – The Waffen-SS 1939-1945*, Bernd Wegners *The Waffen-SS – Organization, Ideology and Function* samt Jean-Luc Leleus detaljerede afhandling om Waffen-SS *La Waffen-SS – Soldats politiques en guerre*. Peter Lieb har skrevet en detaljeret gennemgang af den nationalsocialistiske ideologis indflydelse på de tyske tropper i vest, i sin bog: *Konventioneller Krieg oder NS-Weltanschauungskrieg? Kriegsführung und Partisanenbekämpfung in Frankreich 1943/44*. Efter afslutningen af arbejdet med artiklen udkom i slutningen af 2015 Claus Bundgård Christensen, Niels Bo Poulsen og Peter Scharff Smiths *Waffen SS. Europas nazistiske soldater*, der bl.a. giver rammen for denne artikels eksempler.

Der findes et stort antal Waffen-SS- divisionshistoriske værker, heriblandt også om de divisioner, der stod bag massakrerne i de tre cases, dvs. Totenkopfdivisionen, Leibstandarte SS Adolf Hitler og Hitlerjugenddivisionen. Der eksisterer nogle få bøger om de her behandlede cases, herunder Howard Margolians værk om HJDs massakrer i Normandiet og Richard Lanes bog om hændelserne ved Le Paradis 1940. Derudover eksisterer et stort antal apologetiske værker, som typisk er skrevet af tidligere medlemmer af Waffen-SS, såsom eksempelvis SS-generalen Paul Haussers *Soldaten wie andere auch* fra 1966. Forfatterne bag disse bøger ønskede at rehabilitere Waffen-SS ved at fokusere på dens karakter af militær elitestyrke og distancere organisationen fra Det Tredje Riges forbrydelser. Krigsforbrydelser begået under Anden Verdenskrig har været genstand for intensiv forskning af blandt andre historikerne Carlo Gentile, Omer Bartov samt Christopher Browning.

Generelt om SS og Waffen-SS

Schutzstaffel (SS), "Beskyttelsesgruppen", blev skabt i midten af 1920'erne, da det tyske nationalsocialistiske partis (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP) ledelse følte et behov for en sikringsstyrke direkte under Føreren. Partiet var på det tidspunkt allerede i besiddelse af Sturmabteilung (SA), "Stormafdelingen", men denne organisation havde udviklet sig til en folkelig, paramilitær massehær under ledelse af Ernst Röhm, der ikke nødvendigvis delte Hitlers opfattelse af den nationalsocialistiske politik.³ SA blev benyttet af partiet som en indenrigspolitisk kampstyrke under Weimarrepublikken. Den stod imidlertid ikke direkte under Hitlers kommando, og dens medlemmer havde ikke svoret lydighed over for ham.

Det blev dog med SA som base, at Hitlers nationalsocialistiske hird, SS, blev dannet, som en organisation, der udelukkende skyldte Føreren loyalitet. Fra en kerne i midten af 1920'erne af kun omtrent 200 mænd, skulle SS senere gennemgå en transformation til ideologisk statsbureaukrati, politi-, efterretnings- og terrorapparat og senere endog udbygges til at omfatte regulære militære troppeenheder.

Den konstante udbygning begyndte, efter at Hitler 6. januar 1929 udnævnte Heinrich Himmler til Reichsführer-SS.⁴ På det tidspunkt bestod styrken kun af lidt under 300 medlemmer,⁵ men ved partiets magtovertagelse af Tyskland godt fire år senere var dette tal allerede steget til 52.000 medlemmer,⁶ dog stadig uden forgreninger og underafdelinger og stadig som en underafdeling af SA.

Himmler sørgede for den ideologiske motivering og ensretning af korpset. Mændene svor troskab og ubetinget lydighed til personen Adolf Hitler, ikke til hans embede.⁷ Derigennem bandt de sig betingelsesløst, de var, som det blev udtrykt i mottoet "Meine Ehre heisst Treue", bundet af deres soldaterære til trofast, ubetinget personligt loyalt at ville ofre sig for ham.⁸ I modsætning til det mere formelle regelstyrede loyalitets-, disciplin- og kommandosystem i en traditionel militær styrke blev SS' optræden helt entydigt og uden begrænsninger legitimeret af troskaben til den fører, der personificerede folket.⁹

Efter den nazistiske magtovertagelse i 1933 blev der snart oprettet en række specialafdelinger inden for SS, og flere af disse afdelinger kom til at være grund-

3 George H. Stein: *The Waffen-SS – Hitler's Elite Guard at War 1939 – 1945* (Ithaca 1984) (Udgivet første gang i 1966), p. xxvi.

4 Heinz Höhne: *The Order of the Death's Head – The Story of Hitler's SS* (New York 2000) (Udgivet første gang i 1966), p. 28.

5 Ibid., p. 52.

6 Stein (1984) p. xxvi.

7 Bernd Wegner, *The Waffen-SS – Organization, Ideology and Function* (Oxford 1990), p. 16.

8 David Clay Large, "Reckoning without the Past: The HIAG of the Waffen-SS and the Politics of Rehabilitation in the Bonn Republic 1950-1961", *The Journal of Modern History* Vol. 59, no. 1., (Chicago 1987) p. 85

9 Wegner (1990), p. 19.

Heinrich Himmler, den ideologiske arkitekt bag SS-projektet. (Bundesarchiv)

laget for de styrker, der fra 1940 blev benævnt Waffen-SS. I løbet af 1930'erne blev Tysklands politi underlagt SS. Det blev derefter reorganiseret af Himmler i to hovedkategorier, ordenspolitiet samt sikkerhedspolitiet, hvor det hemmelige politi, "*Geheime Staatspolizei*", indgik. Dermed blev den pulje af mandskab, som SS rådede over, betragteligt forøget.¹⁰

En anden indflydelsesrig SS-underorganisation, der blev dannet efter magtovertagelsen, var SS-Totenkopfverbände (SSTV). SSTV blev organiseret af kommandanten for koncentrationslejren Dachau, Theodor Eicke, som en ramme for et fast system af vagter til det hastigt oprettede og dårligt organiserede lejrssystem. Ved lejrsystemets permanente etablering igennem 1930'erne voksede SSTV. Koncentrationslejrene begyndte samtidig at fungere som militære uddannelsessteder, og SSTV-afdelingerne gennemgik kamptræning sammen med andre SS-reservister for at blive forberedte til mobilisering som reservepolitienheder eller anden vagttjeneste. Op mod krigens udbrud blev over 40.000 mænd indkaldt til disse SSTV-reserver.¹¹

Mens de forskellige dele af SS således blev udviklet og ekspanderede, begyndte nogle af de mest indflydelsesrige lokale SS-ledere at danne private vagtværn. Vagtværnene blev efter deres uddannelse og karakter kaldt specialkommandoer,

¹⁰ Stein (1984), p. xxx.

¹¹ Stein (1984), p. xxxiii.

Theodor Eicke, der skabte Totenkopforganisationen. (Bundesarchiv)

“*Sonderkommandos*”, eller politiske beredskabsenheder, “*Politische Bereitschaft*”. Styrkerne blev ofte forsøgt defineret som ekstra-politi-enheder således, at de kunne dækkes af politiets budget.¹² Nogle af disse fik tilstrækkeligt meget mandskab til at danne kompagnier (dvs. mindst hundrede mand) eller endda bataljoner (dvs. fra vel 250 til 1.000 mand). Det umiddelbart mest indflydelsesrige af disse vagtværn begyndte som stabsvagten, *Stabswache*, i kancelliet i Berlin. Det var beordret oprettet af Hitler 17. marts 1933 og bestod oprindeligt af 120 af de mest pålidelige mænd fra to andre specialkommandoer i Berlin, der blev samlet af lederen Josef “*Sepp*” Dietrich. Livgarden blev et år senere omdøbt til “*Leibstandarte SS Adolf Hitler*” (LAH). LAH blev uddannet på hærens kaserne i Potsdam uden for Berlin af Reichswehrs Infanteriregiment nr. 9. Dermed var ganske vist, som Bernd Wegner skriver det, en militær enhed blevet dannet, men det var en enhed,

“... whose legal status defied definition. Consisting of both SA and SS men, it wore the uniform of the SS, was trained by the army, paid by the Prussian police, and swore an oath of allegiance solely to the person of the Reich Chancellor”.¹³

¹² Höhne (2000), p. 438.

¹³ Wegner (1990) p. 66.

Allerede i 1936 var LAH vokset til en størrelse svarende til to hele infanteriregimenter (et regiment var på 3-4.000 mand). De andre specialkommandoer voksede ligeledes, og også de blev uddannet af hæren, og i marts 1935 blev de officielt omdøbt til "SS-Verfügungstruppen", dvs. SS-dispositionsenheder (SSVT). Samtidig blev det besluttet, at SSVT skulle forstærkes og danne kernen af en fremtidig fuldtallig SS-division, der svarede til en af hærens divisioner (dvs. på over 10.000 mand). 17. august 1938 deklarerede Hitler, at SSVT var militært organiserede enheder af SS, der udelukkende stod til hans egen rådighed, men at de i tilfælde af mobilisering ville blive stillet til rådighed for anvendelse af hærens overkommando.¹⁴

Det var disse styrker, politiet, koncentrationslejrvarterne, livgarden samt "verfügungs"-tropperne, der udgjorde grundlaget for det senere Waffen-SS. Dele af alle disse afdelinger deltog blandt andet i remilitariseringen af Rhinlandet, "Anschluss" af Østrig, annekseringen af Tjekkosllovakiet og invasionen af Polen.

Umiddelbart efter Polen-felttoget indledtes en nye fase i udviklingen og organiseringen af de militære SS-styrker. LAH blev udrustet af hæren som et regiment og blev betegnet som et "forstærket motoriseret regiment" på trods af, at livvagtens mandskabsstyrke svarede til to regimenters. SSVT's regiment dannede grundlaget for formeringen af en SS-Verfügungsdivision.

Hitler havde desuden autoriseret oprettelsen af yderligere to SS-divisioner, der skulle findes mandskab til. Hæren havde imidlertid forsteret til de værnepligtsår-gange, der blev indkaldt, og ledelsen af SS måtte derfor benytte sig af sine underorganisationer som rekrutteringsbasis. Både medlemmer af SSTV og det statslige politi var fritaget for militærtjeneste, men stod til rådighed for SS. 6.500 medlemmer af SSTV blev indkaldt til at udgøre hjertet af, hvad der skulle blive 3. SS-Division "*Totenkopf*" (SSTK), og tusindvis af politifolk blev inddraget i dannelsen af en SS-Polizeidivision.¹⁵ Med en nominel styrke på tre divisioner og et forstærket regiment blev denne nationalsocialistiske hærstyrke opstillet til felttoget mod Frankrig i maj 1940 under den nye officielle samlende betegnelse, Waffen-SS.

Som krigen skred frem, påførte de voldsomme kampe Waffen-SS store tab, som var svære at erstatte. Hæren havde fortsat forsteret til de indkaldte årgange, og SS-ledelsen måtte finde på nye måder at rekruttere på. Først blev alle enhederne fra SSTV inddraget, siden blev der oprettet hvervekontorer i de nybesatte lande, hvori SS' operative ledelse, SS-Führungshauptamt, håbede at finde yderligere grundlag for rekruttering blandt politisk og racemæssigt ligesindede folkegrupper. De frivillige legioner, der kom ud af dette, blev organiseret i den 5. SS-division "*Wiking*".¹⁶ Disse enheder var sammen med SS-Kampfgruppe-Nord med fra starten af krigen på Østfronten, hvor Waffen-SS kom til at spille sin største rolle. Her indgik SS-enhederne i alle typer operationer, såsom angreb, forsvar,

14 Stein (1984), p. xxxi.

15 Stein (1984), p. 33-34.

16 Ibid., p. 107.

tilbagetrækninger, partisanbekæmpelse og folkemordsindsats. Opgaverne syntes ofte at flyde sammen. De tidlige Waffen-SS-enheder, LAH, SSTK, Wiking og Verfügungsddivisionen (der nu var omdøbt til "Das Reich") blev på grund af deres aggressive, fanatiske optræden i kamp uden hensyn til egne tab anset for eliteenheder, der kunne klare enhver opgave.

Efterhånden som krigssituationen blev stadig mere udsigtsløs og desperat for tyskerne blev disse divisioner hyppigt flyttet mellem frontafsnit for at bremse fjendtlige angreb, der ellers ville have gennembrudt det tyske forsvar. Deraf kom det populære øgenavn: Førerens Brandvæsen.¹⁷ På grund af dette renommé blev det midt i krigen besluttet at lade Waffen-SS ekspandere yderligere. Mod krigens slutning eksisterede på papiret i alt 38 Waffen-SS-divisioner, hver bestående af mellem 10.000 og 25.000 mand, men hvor kun få af dem var fuldt eller blot rimeligt materielt udrustede.¹⁸ Mandskabet til den ligeledes kendte 12. SS-panserdivision Hitlerjugend (HJD), der behandles i tredje case, kom fra frivillige fra ungdomsorganisationen af samme navn. De blev kun delvist militært uddannet inden indsættelsen og uden tilstrækkeligt erfarne ledere.¹⁹

Mandskabet til mange divisioner blev nu også indkaldt blandt de såkaldte Volksdeutsche, dvs. mænd, som med en vis rimelighed kunne siges at høre til den germanske race, men som inden krigen var bosat uden for riget. Som det fremgår af Tomislav Dulićs artikel i dette tidsskrift, var Regiment Nordlands mandskab under indsatsen i Kroatien i 1943 en blanding af danskere og rumænske folketyskere. Samme baggrund havde også 7. SS-division "Prinz Eugen", der var rekrutteret på Balkan og som blev berygtet for sin særligt brutale fremfærd mod partisaner og jøder.²⁰ Det er klart, at de idealistiske og politiske programmer måtte tilpasses omstændighederne, efter at endnu flere uden tysk baggrund derefter blev optaget.²¹

Et af de mest mærkværdige eksempler på direkte strid mellem ideologien og realiteten kan ses ved den 13. SS-division "Handschar", der blev rekrutteret blandt muslimer og oprindeligt med en imam i hver bataljon og en mullah i hvert regiment – det til trods for SS-ideologiens modstand mod både religion og fremmede racer.²² Både ukrainere og russere blev optaget i andre divisioner sent i krigen. Knap en million mænd indgik i Waffen-SS ved krigens afslutning. Denne nazistiske organisation havde således gennemgået en transformation fra ideologisk raceelite til ujævnt sammensat massehær. Det var kun de første divisioner, ho-

17 Bernd Wegner: "Auf dem Wege zur pangermanischen Armee. Dokumente zur Entstehungsgeschichte des III. ("germanischen") SS-Panzerkorps" i *Militärgeschichtliche Mitteilungen* (1980)

18 Stein (1984), p. 286.

19 Wegner (1990), p. 321.

20 Ibid., p. 180.

21 Stein (1984), p. 144.

22 Ibid., p. 182.

vedsageligt bestående af tyskere og frivillige fra Nord- og Vesteuropa, der stadig ved slutningen af krigen levede op til ryet som en fanatisk elitestyrke.²³

Domstolen i Nürnberg betegnede efter krigen SS og dermed Waffen-SS som en kriminel organisation. Senere opstod en diskussion om denne doms retfærdighed i forhold til soldaterne fra Waffen-SS. Tidligere soldater i Waffen-SS hævdede, at betegnelsen var uretfærdig, da de mente at have deltaget i krigen på lige fod med soldaterne fra Værnemagten, og de skabte senere veteranforbundet, "Hilfsorganization auf Gegenzeitigkeit der Angehörigen der ehemaligen Waffen-SS" (HIAG). HIAG arbejdede for at rehabilitere Waffen-SS' omdømme samt sikre veteranerne fra Waffen-SS de samme lovsikrede sociale og økonomiske rettigheder som veteranerne fra Værnemagten, herunder bl.a. retten til at få udbetalt soldaterpension. I forlængelse af dette arbejde bidrog HIAG til, at der blev udgivet en stribe erindringer og bøger af tidligere Waffen-SS-soldater. Værkerne havde en gennemgående stærk apologetisk tendens. HIAG hævdede, at Waffen-SS var Værnemagtens fjerde forgrening uden videre forbindelse til det øvrige SS. Soldaterne i Waffen-SS var ifølge dem *Soldaten wie andere auch*, som det blev formuleret af den konservative tyske kansler Konrad Adenauer i 1953.

Temaer

I sekundærlitteraturen findes en række temaer og teorier om Waffen-SS og krigsforbrydelser, og de for artiklen mest relevante præsenteres i dette afsnit. Disse er bl.a. valgt på baggrund af de indledende undersøgelser af kildematerialet, og disse har dermed haft indflydelse på, hvordan undersøgelsen er blevet udformet og således også på dens resultater. Temaerne bliver systematisk anvendt i behandlingen af de respektive cases.

Forfatteren Omer Bartov introducerer i sin bog *Hitler's Army* et begreb, han benævner *Perversion of Discipline*, dvs. den mutation af den eksisterende militære disciplin, der fandt sted i de tyske landstyrker, og som fremkaldtes af de skridt, der blev taget i Værnemagtens opbygning med det formål at skabe en om muligt endnu større sammenhængskraft i enhederne end tilfældet havde været under Første Verdenskrig, hvor presset mod krigsafslutningen havde været for stort. Bartov identificerede udviklingen gennem en analyse af overgangen mellem Værnemagten og dens forgængere i Prøjsen og i Kejsertiden. I Prøjsen havde den strenge, formelle militære disciplin sin oprindelse i linjeformationerne og krigene i det 18. og 19. århundrede. Men mod slutningen af Første Verdenskrig indtraf store ændringer i soldaternes holdning til officersstanden, og grundlaget for den formelle disciplin blev undergravet fra både venstre- og højrekræfter. Dette nedbrud af traditionen for vertikal disciplin i den preussiske hær, og de stærke begrænsninger, der pålagdes Reichswehr i Weimarperioden, dannede ifølge Bartov grundlaget for en ny type disciplin i Værnemagten. I denne skulle

23 Ibid., p. 191.

sociale klasseskel mellem officersstand og soldater bevidst nedbrydes samtidig med, at disciplin for enhver pris skulle opretholdes.

Nationalsocialismen og de konservative officerskredse i 20'erne og 30'ernes Tyskland havde en del begreber og forestillinger til fælles. De ekstreme erfaringer fra Første Verdenskrigs fronttjeneste fremmede en ideologisk sammensmeltning af soldaterne i Værnemagten og partiet, hvor disciplin og indoktrinering/ideologi fra start blev knyttet tæt sammen med det formål at sikre effektivitet, integritet, villighed og sammenhæng i Værnemagtens enheder. Samtidig med, at forholdet mellem graderne på den ene side blev gjort mindre formel og mere egalitær, indførtes en skærpet og betydeligt mere brutal afstraffelsesret over for soldaterne til brug i tilfælde af ulydighed.

Bartov argumenterer for, at dette både mere uformelle og hårdere disciplinsystem – i hvert fald på Østfronten – fremmede en stærk følelse af afmagt hos soldaterne, der var fanget i systemet. Bartov vurderer, at denne afmagt påvirkede og brutaliserede soldaternes holdning til – og opførsel over for – civilbefolkningen, modstanderne, og specielt de ideologiske fjender.

Det er dog i dette tilfælde vigtigt at bemærke, at de hårde disciplinære sanktioner ikke *automatisk* blev taget i brug over for soldaterne ved overgreb på lokalbefolkning og krigsfanger. Dette enten, fordi officererne af ideologiske grunde var ligeglade, eller fordi overgrebene blev set som en nødvendighed for soldaterne – som en stressventil, der tillod afreaktion fra det rigide militære system.²⁴ Under felttoget i Frankrig i krigens tidlige fase observerer Bartov således en tendens til stadig at gøre brug af den fulde strafferamme, når det kommer til overgreb mod befolkningen. Denne anser han som et udtryk for sammenkædningen mellem ideologien og disciplinen. Den brutale adfærd kontrolleres i forhold til de folkeslag, der er rangeret højere i den nationalsocialistiske tankegang,²⁵ og dette gjorde sig også gældende for SS-soldater. Under Frankrigsfelttoget blev der ifølge Bartov endda taget ekstra hårde metoder i brug fra SS-officerernes side for at sikre de meniges disciplinerede optræden over for befolkningen. Han bemærker dog også, at SS, som krigen skred frem, i højere grad end hæren udelukkende benyttede sig af nationalsocialistisk politisk legitimering – herunder racelegitimering – af alle handlinger.²⁶

Efter Bartov havde undersøgt, hvordan soldaterne i stigende grad gennem krigen under den benhårde disciplin blev tvunget til at forblive i deres kampstillinger til trods for overvældende materiel og personel underlegenhed med en frustreret brutalisering af soldaternes adfærd som følge, udviklede han sin opfattelse af, hvorfor den tyske soldat holdt ud til det sidste. Gennem en række eksempler illustrerede han, hvordan specielt de yngre tyske soldater tog den fælles

24 Omer Bartov: *Hitler's Army – Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich* (Oxford University Press 1992), pp. 59- 61.

25 Ibid., p. 70.

26 Ibid., p. 67.

terminologi, der eksisterede mellem militæret og den politiske ideologi, til sig.²⁷ Kampen blev accepteret som det højeste stadie af menneskelig eksistens og troen på, at man stod i en eksistenskamp for det tyske folks "Livsrum" overbeviste den enkelte soldat om at holde ud til det allersidste. Samtidig var "dåden", gerningen og handlingen langt mere ønskværdig end "tanken" i både partiet og hæren, og dermed sammensmeltede soldaterlivets etik nemmere med det politiske ideal.²⁸

Som krigen skred frem, begyndte de yngre årgange – der havde levet det meste af deres liv i Det Tredje Rige – at blive indkaldt til tjeneste, og med dem fulgte en endnu mere fanatisk og nærmest religiøs tiltro til Føreren, og med denne generations inddragelse blev offerviljen endnu større. I krigens sidste halvdel blev et kollaps af fronten med Tysklands nederlag til følge fremstillet som hele den vestlige civilisations undergang.²⁹ Denne sammensmeltning af kampen, idéen om kampen, den militære levevis og de ideologiske fjendebilleder er kun sjældent beskrevet af vestlige forfattere. De har set det militære forløb som adskilt fra ideologien.³⁰

Bartov finder, at til trods for, at den almindelige værnemagtssoldat ikke var overbevist nazist, var den nationalsocialistiske fremstilling, dvs. dens fordrejningen af virkeligheden, mod slutningen af krigen blevet det eneste tilbageværende holdepunkt, og ideologien blev den mest sandsynlige katalysator for enhedernes fortsatte sammenhængs- og kampkraft.

Før krigen var Waffen-SS ydermere tilknyttet den nationalsocialistiske ideologi i kraft af, at størstedelen af de rekrutterede stammede fra NS-organisationer såsom SS, Reichsarbeitsdienst, HJ og SA.³¹ Det tidlige Waffen-SS, SSVT, blev præsenteret for mulige rekrutter som NSDAP's synlige, bevæbnede enhed, og SSVT's uddannelse var da også organiseret med henblik på at skabe fanatiske nazistiske soldater med ubetinget lydighed over for regimet og villighed til at udføre alle af Hitler udstedte ordrer.³²

Wegner understreger, at der i Waffen-SS – i hvert fald i de tidlige år – ikke var plads til mænd, hvis politiske baggrund ikke var nationalsocialistisk.³³ Unge mænd af ikke-tysk, germansk afstamning opfordredes således også til at melde sig til SSVT med det forbehold, at de ubetinget accepterede den nationalsocialistiske ideologi.³⁴ Forskning har desuden påvist, at en uforholdsmæssig stor andel af højtrangerende officerer i Waffen-SS havde meldt sig ind i NSDAP, før partiet kom til magten.³⁵ På Waffen-SS-skolerne, eksempelvis på officersskolen i Bad

27 Ibid., p. 118.

28 Ibid., p. 120.

29 Stein (1984) p. 129.

30 Bartov (1992) p. 136.

31 Ibid., p. 136.

32 Höhne (2000), p. 449.

33 Wegner (1990), p. 280.

34 Höhne (2000), p. 449.

35 Wegner (1990), pp. 269, 270.

Tölz, spillede ideologi og verdensanskuelsesundervisning ligeledes en stor rolle.³⁶ Undervisningen indeholdt bl.a. racebiologi, kampen for Lebensraum, den uendelige kamp mellem folkeslag og nationalsocialismens historie.³⁷ Indoktrineringen i den nationalsocialistiske verdensanskuelse var altså central for udvikling af Waffen-SS-kadrerne i årene før krigen, og undervisningen i de nationalsocialistiske hovedprogrampunkter fortsatte i høj grad på alle planer under krigen.³⁸ Dog varierede graden af den politiske undervisning fra enhed til enhed,³⁹ og som situationen i krigen forværredes, måtte den ideologiske undervisning vige for militær uddannelse af de nye uerfarne tropper, der skulle erstatte de tabte.⁴⁰

I Waffen-SS lærte de menige rekrutter, at ubetinget loyalitet og blind lydighed over for Hitler og de overordnede var altafgørende,⁴¹ og for at sikre dette blev lydighed og loyalitet forberedt ideologisk og moralsk.⁴² Endvidere blev der sat lighedstegn mellem de to, hvorfor ulydighed var illoyalitet, og eftersom SS-mandens ære var loyalitet, medførte ulydighed tab af ære. Sammenkædningen mellem blind lydighed og ære overflødiggjorde den selvstændige stillingtagen og medførte en form for mental totalitarisme.⁴³ Officererne i Waffen-SS ønskede at fanatisere soldaterne, da de var af den opfattelse, at en fanatisk overbevisning var med til at styrke soldatens vilje til at stå fast og kæmpe mod fjenden.⁴⁴

En vigtig del af opbyggelsen af SS-mentaliteten var glorificeringen af fænomenet *Härte*. Det var et verdensanskueligt element, oversat til en militaristisk holdning, der i praksis krævede, at en SS-mand aldrig måtte spare på hverken fjendens eller sit eget blod. I den nationalsocialistiske ideologi var soldaterbegrebet blevet forvrænget til et absolut og konstant kampbegreb, der krævede total opofrelse af individet og en nedbrydning af selvstændigheden. Härte var et begreb, der fordrede ufølsomhed, ubarmhjertighed og umenneskelighed over alt andet, og SS-soldaten skulle ifølge Himmler være ærlig, anstændig, tro og kammeratlig mod folk af eget blod, men ingen andre.⁴⁵ Hvis dette blod flød i en person med anden politisk overbevisning, gjaldt stadig ingen nåde, og i forbindelse med det socialdarwinistiske aspekt af ideologien førte disse idéer til det krav, at mennesker i fjendtlige folk, som havde "det gode blod", enten måtte dræbes eller

36 Claus Bundgaard Christensen m.fl.: *Under hagekors og Dannebrog – Danskere i Waffen SS 1940-45* (København 1998), p. 288-290.

37 Matthäus (1999).

38 Christensen m.fl. (1998), p. 281.

39 Wegner (1990) p. 207.

40 Ibid. p. 220.

41 Robert Lewis Koehl: *The SS – A History 1919-1945* (Tempus, 2004) p. 245 og 254; Terry Goldsworthy: *Valhalla's Warriors – A History of the Waffen-SS on the Eastern Front 1941-1945* (Dog Ear Publishing, New Augusta 2007), p. 32.

42 Koehl (2004), p. 254.

43 Wegner (1990), pp. 17, 18

44 Ibid., p. 220.

45 Buchheim et al. (2005), p. 247.

tvinges på den rette side.⁴⁶ En fast ideologisk overbevisning blev dermed set som en vigtig forudsætning for at opnå den højeste kampevne,⁴⁷ da den ideologiske indoktrinering angiveligt sørgede for, at den tyske soldat kom i besiddelse af en ubetvingelig ideologisk baseret selvtillid.⁴⁸

Historikeren Carlo Gentile har brugt sit studium af den 16. SS-division “*Reichsführer-SS*” til at underbygge, at officerskorpsets sammensætning havde stor betydning for en divisions brutalitetsniveau under indsættelse. Han undersøgte, hvordan opstillingen af divisionen blev gennemført i slutningen af 1943. Mange af rekrutterne, der hovedsageligt var mellem 17 og 19 år,⁴⁹ var blevet tvunget til at melde sig som følge af Waffen-SS’ generelle rekrutteringsvanskeligheder. Disse unge mænd eller rettere sagt store drenge, der allerede var indoktrineret i Hitlerjugend, var stærkt påvirkelige. Gentile påviser samtidig, at officerskorpset i høj grad var fra SS-Totenkopfdivisionen, og det var den berømte SS-brigadeführer Max Simons adjutant, Kurt Mayer, der fik til opgave at sammensætte chefskadren til divisionen. Både Simon og Mayer var tidligere Totenkopf-soldater, og de sørgede for, at den 16. SS-division blev en klon af Totenkopfdivisionen.⁵⁰ Forfatterens studier af divisionens officerer viser også, at de fleste af disse mænd havde haft et langt tilhørsforhold til den nationalsozialistiske bevægelse, inden de meldte sig til SS. Udover at have hentet tidligere Totenkopf-soldater til de højeste officersposter, blev befalingsmænd i stor stil rekrutteret direkte fra koncentrationslejrssystemet. Gentile fandt blandt underofficererne eksempler på tidligere vagtmandskab fra Buchenwald, Sachsenhausen, Neuengamme, Dachau, Ravensbrück, Lublin, Gross Rosen og Auschwitz.⁵¹ Andre af divisionens befalingsmænd havde tidligere tjent i ordenspolitiet og havde her bl.a. taget del i den etniske udrensning og jødeudryddelsen ved politibataljonerne i østlandene. Disse mænd formede divisionen gennem indoktrinering og rutinemæssig brutalitet, og dette bestemte dens optræden. Kombinationen af rekrutternes ungdom og påvirkelighed, af kadrernes baggrund som garvede nazister, veteraner fra Totenkopfdivisionen og KZ-lejrvagter samt Waffen-SS-uddannelsens mål om at skabe politiske soldater forklarer divisionens medvirken til krigsforbrydelserne i Italien.

Christopher Brownings studier af Reservepolitibataljon 101 har ført ham til den opfattelse, at nogle af de mest omfattende henrettelsesaktioner i Østeuropa blev udført af ganske almindelige mænd, og derfor har han kaldt sin bog *Ordinary Men*. I sit kildemateriale fandt Browning adskillige eksempler på, at mæn-

46 Ibid., p. 247.

47 Wegner (1990), p. 213.

48 Ibid., p. 171.

49 Carlo Gentile, “Politische Soldaten – Die 16. SS-Panzer-Grenadier-Division “Reichsführer-SS” in Italien 1944” i *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, Vol. 81 (2001).

50 Gentile (2001).

51 Ibid.

dene i bataljonen i forbindelse med deres første henrettelsesopgave var vrede og bitre,⁵² og en del af dem forsøgte at slippe for den. Politibataljonens mænd fik efterfølgende igen og igen til opgave at henrette og deportere store antal af jøder, og de blev forholdsvis hurtigt vænnet til disse opgavers karakter, indtil “[...] *mass murder and routine had become one*”.⁵³ Browning viser dels, hvordan mange af mændene blev indifferente og vant til at henrette jøder, dels hvordan de med tiden blev unødvendigt brutale og endda meldte sig frivilligt til opgaver,⁵⁴ som de i begyndelsen blev traumatiserede af og var modvillige og chokerede over at skulle udføre. Bataljonschefen, major Wilhelm Trapp, der græd i forbindelse med den første massakre, gav senere ordre til at skyde flere jøder end egentligt krævet af hans overordnede.⁵⁵

Browning angiver ikke den eskalerende brutalisering som kilde til massakrerne, da mændene ved disses påbegyndelse ikke havde tidligere erfaringer med denne type ugerninger.⁵⁶ Dette var i modsætning til de tre cases, hvor SSTK og LAH kan være blevet brutaliserede i hhv. koncentrationslejrene og i forbindelse med krigen i Polen, hvorfor forhåndsbrutalisering kan have haft en betydning for deres optræden på Vestfronten.

Massakrer på vestallierede krigsfanger i 1940 og 1944

Totenkopf i Le Paradis

I 1934 oprettedes koncentrationslejren for politiske fanger, Dachau. Theodor Eicke udnævntes til at lede koncentrationslejren og bemandede den med vagtmandskab rekrutteret i bl.a. SS. Eicke grundlagde som allerede beskrevet et system af vagter – de såkaldte SS-Totenkopfverbände (SSTV) – til det hastigt oprettede og dårligt organiserede lejrsystem. Han udviklede et reglement for at disciplinere de indsatte med fastsatte straffe for bestemte “*forbrydelser*”. Denne systematisering af brutalitetsanvendelse blev senere praksis i samtlige koncentrationslejre.⁵⁷ Desuden havde Eicke en klar opfattelse af, hvordan hans SS-vagter skulle tænke og opføre sig, og SS-officerer blev straffet, hvis de afveg det mindste fra hans regler.⁵⁸ Han trænede bl.a. vagterne til at hade de indsatte, specielt jøderne, som han understregede var undermennesker og fjender af Tyskland, og han sørgede for, at vagterne på skift stod for afstraffelsen af fangerne, så alle hans mænd blev hærdede og vænnede til forholdene i lejren.⁵⁹

52 Christopher R. Browning: *Ordinary Men – Reserve Police Battalion 101 and the Final Solution in Poland* (New York 2001), p. 76.

53 Ibid., p. xvii.

54 Ibid., p. 127.

55 Ibid., p. 102.

56 Ibid., p. 161.

57 Sydnor (1990), p. 10,

58 Ibid., p. 27,

59 Ibid., pp. 11, 13

Vagterne i Dachau var ved Eickes udnævnelse til kommandant for det meste rene bøller og sadister, der var blevet rekrutteret direkte fra NSDAP's indenrigs-politiske "kamp"-indsats. Disse fik Eicke udskiftet med pålidelige, disciplinerede SS-officerer, underofficerer og menige vagter, som han derefter disciplinerede til blind lydighed over for sit system.⁶⁰ Eicke straffede ulydige og inkompetente underordnede ved at forflytte dem til Allgemeine-SS, politiet eller en upopulær stilling i en af koncentrationslejrene.⁶¹ Samtidig havde Eicke et – selv for SS – usædvanligt nært forhold til mændene i sin organisation, og følgelig var han både frygtet og beundret af sine undergivne i SSTV.⁶²

I takt med lejrsystemets udbygning i løbet af 1930'erne voksede SSTV. Organisationen blev inspireret og presset af Eickes krav om barsk optræden, kammeratskab, politisk fanatisme og elitisme. Disse krav var efter hans opfattelse af fundamental betydning, fordi man var ansvarlig for bevogtningen af Tysklands farligste fjender. Eicke ville skabe en eliteenhed af politiske soldater, og han lagde derfor stor vægt på både ideologisk indoktrinering og udvikling af korpsånd. I 1937 var SSTV blevet en veldisciplineret, paramilitær organisation af fanatikere uden medfølelse med ofrene for de rutinemæssige grusomheder.⁶³ Herefter blev afdelingerne som nævnt givet militær uddannelse som reservemandskab, og ved krigens udbrud rådede man over 40.000.⁶⁴ I forbindelse med Tysklands invasion af Polen blev SSTV indsat i undertrykkelses- og plyndringsoperationer bag fronten rettet mod jøder og den polske elite.⁶⁵

Totenkopfdivisionen (SSTK) blev etableret i vinteren 1939/1940, og under Frankrigsfelttoget anvendtes den uøvede troppeenhed indledningsvis som operativ reserve. Men under offensiven kunne det normale, fodmarcherende infanteri, der udgjorde hærens hovedstyrke, ikke følge med panserdivisionerne, og sikring af flankerne af fremstødet blev derfor overladt til de motoriserede divisioner fra reserven, herunder SSTK. Divisionens første opgave blev at støtte general Rommels 7. Panserdivision, som lå i kamp med franske styrker mellem Le Cateau og Cambrai, og opfange modangreb mod denne divisions flanker.

Mellem den 22. og 23. maj nåede Totenkopfdivisionen den sydlige bred af La Bassée-kanalen nær Béthune ca. 60 km fra Dunkerque.⁶⁶ På den nordlige side var 2. bataljon af det engelske Royal Norfolk Regiment blevet indsat i en tyndt bemandet forsvarslinje.⁶⁷ Det var på et tidspunkt, hvor situationen for det britiske ekspeditionskorps syntes desperat, da man endnu ikke havde fået etableret

60 Ibid., p. 24.

61 Ibid., p. 29.

62 Ibid., p. 30.

63 Sydnor (1990), pp. 26-30

64 Stein (1984), p. xxxiiip

65 Sydnor (1990) pp. 35-37.

66 Richard Lane, *Last Stand at Le Paradis – The Events Leading to the SS Massacre of the Norfolks 1940* (Barnsley (South Yorkshire 2009), p. 108; Sydnor (1990), p. 97.

67 TNA, WO 235/571.

det forsvarede brohoved om Dunkerque, som man senere blev evakueret fra. Det var enheder som denne engelske bataljon, der ved deres indsats skulle skaffe tid og mulighed for etableringen af brohovedet, og kampene i disse dage kostede SSTK 42 dræbte, 121 sårede og 5 savnede.⁶⁸ Der var hårde kampe fra hus til hus inde i Béthune, men Norfolk-bataljonen havde etableret sin kommandostation på Duriez-gården i den nærliggende lille landsby, Le Paradis. Herfra blev dens kompagnier fordelt i stillinger ved kanalbredden og i en anden lille by ved navn Le Cornet Malo.

Kampene fortsatte de næste dage, men natten mellem 26. og 27. maj fortsatte det tyske angreb mod vest forbi de britiske styrker ved kanalen.⁶⁹ Kort efter kl. 11.30 27. maj havde SS-enhederne afskåret forbindelserne fra englændernes bataljonskommandostation i Le Paradis både til brigadehovedkvarteret længere mod nord og til bataljonens kompagnier, der var blevet reduceret af tab under kampene.⁷⁰

Omringet, næsten uden ammunition og under stadig mere effektiv tysk artilleriild besluttede bataljonschefen, major Ryder, at situationen var håbløs. Han samlede de resterende overlevende i bataljonshovedkvarteret, og de blev enige om at overgive sig.⁷¹ Det første forsøg blev gjort omkring kl. 13 af tre mand, der havde bundet et snavset hvidt håndklæde om et gevær.⁷² De viftede med håndklædet fra deres dækning, til skyderiet fra tyskerne stoppede, og begav sig så ud i det fri. Men der blev igen åbnet ild, og de tre blev dræbt. Alle tilbageværende på Duriez-gården, der stadig kunne gå, tog del i det næste forsøg, og denne gang blev overgivelsen åbenbart accepteret af tyskerne.⁷³ I alt tog tyskerne 99 fanger. De blev ført sydpå langs med Rue du Paradis, og på en mark nogle hundrede meter fra Le Paradis blev de visiteret. Under visitationen blev englænderne behandlet ekstremt hårdhændet. De blev slået og sparket af SS-soldaterne, og nogle blev slået voldsomt i hovedet med geværkolber.⁷⁴ Det skete uden indgriben fra de tilstedeværende tyske befalingsmænd og officerer. Nogen tid senere blev englænderne ført videre. Ved en indhegning på Creton-gården, syd for Le Paradis, blev de kommanderet at stille sig parallelt med en lade.

Inde i indhegningen stod nogle tyske officerer og befalingsmænd, heriblandt Fritz Knöchlein, der udover at have kommandoen over 3. SS-kompagni også var næstkommanderende for den SS-bataljon, der havde gennemført angrebet. To maskingeværer fra det 4. SS-kompagni i feltaffutager var placeret over for laden. Da kolonnen af krigsfanger var nået ind foran ladens væg, gav Knöchlein ordre til at åbne ild, og befalingsmændene med ansvar for maskingeværerne gjorde det

68 Sydnor (1990), p. 99.

69 Lane (2009), p. 118.

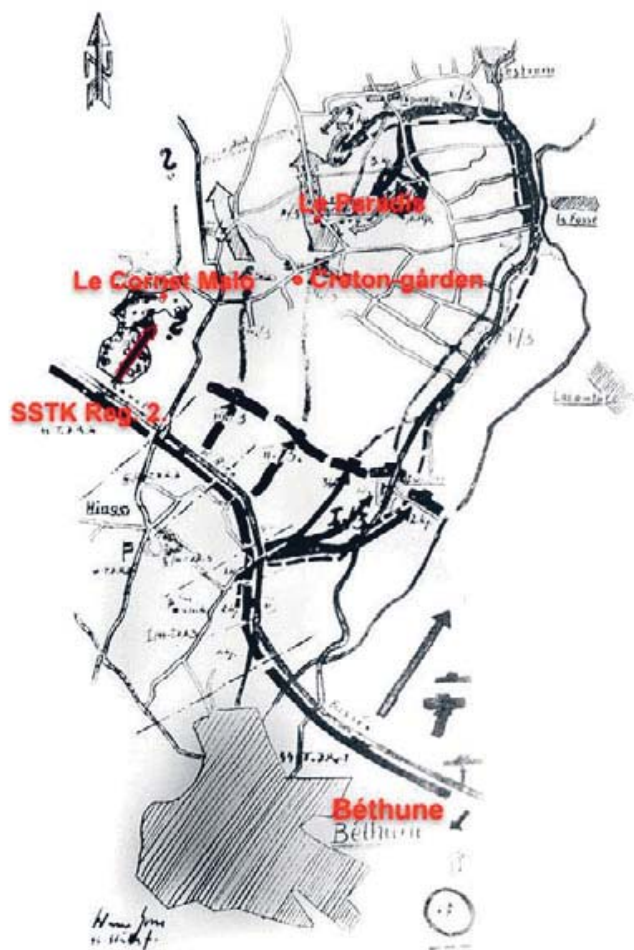
70 TNA, WO 311/925.

71 Ibid.

72 TNA, WO 235/571.

73 Ibid.

74 Ibid.

Forfatterens skitse visende området
for Le Paradis-massakren.

samme. Det skete med lange byer med maskingeværerne fra side til side, indtil alle englænderne var faldet.⁷⁵ Derefter blev håndvåben og bajonetter benyttet mod alle, der endnu viste tegn på liv, og det fortsatte, til skrigene stoppede.⁷⁶ Derefter blev indhegningen forladt, og hændelsen sluttede med, at Knöchlein selv ledte efter sårede engelske soldater, der eventuelt kunne have gemt sig.⁷⁷

97 britiske krigsfanger blev dræbt på Creton-gården den dag, men to overlevede. De menige Albert Pooley og William O'Callaghan var blevet begravet under deres faldne kammarater og undgik dermed at blive bemærket. O'Callaghan var dog blevet ramt i armen, og Pooley blev først ramt af to rikochetterende skud i benet og senere af yderligere to skud, som blev affyret mod bunken af lig. De ventede med at forlade stedet, til mørket var faldet på, og gemte sig i flere dage i en lade og en svinesti, før de endelig overgav sig til de franske myndigheder, som overdrog dem til Værnemagten.

Totenkopfdivisionen blev beskyldt for at have begået flere forbrydelser under kampene ved Le Paradis og under resten af Frankrigsfelttoget. I forbindelse med

⁷⁵ TNA, WO 235/571.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Gerald Reitlinger: *The SS – Alibi of a Nation – 1922-1945* (London 1956) p. 148.

retssagen mod Fritz Knöchlein kom det f.eks. frem, at ligene af 21 soldater fra The Royal Scots, som havde kæmpet som naboenhed til The Royal Norfolks, var blevet fundet af franskmænd. Ligene var hovedsageligt blev skudt i nakken, hvilket tyder på henrettelse af krigsfanger.⁷⁸ Sergeant Major Johnstone fra The Royal Scots, der også kæmpede ved Le Cornet Malo, oplevede at blive stillet op af en mur med andre fra sin enhed for at blive henrettet, da en officer fra Værnemagten afværgede det.⁷⁹ I en rapport om Le Paradis nævnes det, at også andre fanger var blevet henrettet op til den store overgivelse af 2nd Royal Norfolks bataljonshovedkvarter.⁸⁰ En tysk krigskorrespondent, Tenius, var i området den pågældende dag og havde oplevet at passere en SS-soldat med en fange for kort efter at høre et enkelt pistolskud, som han senere opdagede var rettet mod fangen.⁸¹

Det var sjældent, at SS-soldaterne frivilligt talte om deres brutale adfærd, og SSTK undlod at beskrive forbrydelser i enhedernes dagbøger. George Stein har imidlertid fundet eksempler på ansøgninger fra soldater, der gjorde tjeneste i divisionen i 1940 i Frankrig, og som efterfølgende var blevet fritaget for tjeneste, idet de anmodede om ikke at komme tilbage til divisionen pga. oplevelser med opførsel, der ikke var soldater værdige.⁸²

Der findes yderligere eksempler på brutal og morderisk opførsel på andre tidspunkter under felttoget. I kampen mod de franske koloniale styrker, der havde en stor bestanddel af soldater med ikke-europæisk racemæssig baggrund, blev der eksempelvis generelt ikke taget fanger.⁸³ Det skal understreges, at forbrydelser begået på Vestfronten i 1940 ikke blev ignoreret af det disciplinære afstraffelses-system, heller ikke i Waffen-SS, hvilket udgjorde et problem for SSTK. Desuden er det tydeligt, at ikke alle i Totenkopfdivisionen – for slet ikke at tale om resten af armékorpsen og hæren – bifaldt massakren på krigsfangerne.

Massakren i Le Paradis kunne ikke holdes hemmelig, eftersom området var fyldt med andre tyske enheder og civile på det tidspunkt, hvor englænderne blev myrdet. De franske vidner, Madame Dhieux og Madame Simone Brahms, der havde gemt sig på Creton-gården under slaget, fortæller bl.a., at der var kampvogne over det hele og tusindvis af tyskere i området.⁸⁴ Samtidig gik der i den tyske hær mange rygter om englændernes beskidte kneb i disse kampe, således, at der hermed blev produceret en række motiver til henrettelsen ved Le Paradis, der senere ville kunne bruges som legitimering. Bl.a. skulle englænderne have forbrudt sig mod krigens love ved at benytte dum-dum-ammunition for at påføre de sårede specielt alvorlige sår.⁸⁵ Dette officielle alibi er dog siden blevet afvist

78 Lane (2009), p. 173.

79 Stein (1984), p. 173.

80 TNA, WO 311/925.

81 TNA, PRO WO 235/572A.

82 Stein (1984), p. 78.

83 Sydnor (1990), p. 117.

84 TNA, WO 219/5064r.

85 TNA, WO 235/572A.

Creton-gården, stedet for Le Paradis-massakren. (The National Archives)

af flere personer som værende rygter. Blandt dem er Hauptscharführer⁸⁶ August Leitzl, der var med til at samle ligene fra 3. SS-Kompagni sammen efter slaget. Han afviser, at der havde været spor efter speciel ammunition. Han siger, at mange af soldaterne var blevet ramt i hovedet gennem stålhelmen, mens de havde ligget fladt på maven. Fragmenter fra hjelmene havde derfor fået sårene til at se voldsommere ud.

Da rygterne om massakren i Le Paradis spredte sig i den tyske hær, tog generalløjtnant Erich Hoepner, chefen for XVI. Panserkorps, sagen op. Han var indstillet på at få Eicke afskediget, og de ansvarlige stillet for retten, også fordi der tidligere havde gået rygter om mishandling af fanger og plyndring i byen Béthune.⁸⁷ Den 29. maj sendte generalkommandoen for korpset en række opklarende spørgsmål til SSTK vedrørende hændelsen og beordrede, at de henrettede skulle begraves korrekt.⁸⁸

Hoepner gjorde det desuden klart, at drab på krigsfanger af en krigsret ville blive ligestillet med mord.⁸⁹ Også Himmler tog sagen seriøst, da den kunne skade Waffen-SS' ry for militær professionalisme. Himmlers stabschef, Gruppenführer⁹⁰ Wolf, inspicerede området kort efter massakren,⁹¹ men episoden fik ikke anden konsekvens, end at de implicerede officerer blev tvangsforflyttet. En ydmyget Eicke måtte efterfølgende forsvare sine mænd, først over for Himmler på et

86 Den ældste underofficer i et kompagni, svarer nogenlunde til seniorsergentgraden.

87 Sydnor (1990), pp. 108-109.

88 TNA,WO 235/572A.

89 Sydnor (1990), p. 109.

90 Svarede til generalløjtnantsgraden i den tyske hær.

91 Stein (1984), p. 77.

Soldatergravene ved Creton-gården. (The National Archives)

møde d. 30. maj, hvor tonen angiveligt skulle have været ubehagelig,⁹² og senere i Hitlers felthovedkvarter.⁹³

Af de 99 fanger, der blev ført fra Le Paradis til Creton-gården, blev som nævnt 97 myrdet. De to overlevende sad efterfølgende i krigsfangenskab. Pooley blev repatrieret til England allerede i oktober 1943 på grund af sine skader, mens O'Callaghan først kom hjem i 1945.⁹⁴ I starten var der ingen, der troede på deres historie, da England under krigen var af den opfattelse, at krigsforbrydelser udelukkende havde fundet sted i hhv. Polen og Sovjetunionen.⁹⁵ Efter krigen tog Pooley imidlertid tilbage til Le Paradis for at finde beviser og de franske vidner, og han tog kontakt til O'Callaghan. Ved den retssag, der siden kom ud af episoden, blev over 400 tidligere Totenkopf-soldater afhørt. Mens rapporterne fra retssagerne hovedsageligt har forsøgt at fastslå, hvad der skete, og hvem der stod bag, er det her artiklens mål at finde ud af, hvorfor massakren i Le Paradis skete.

En første forklaring er SSTK's oplevelser i dagene før massakren. Ved byen Arras blev divisionen d. 21. maj overraskende ramt af et stærkt modangreb med tunge kampvogne, hvilket førte til de hårdeste kampe, styrken indtil da havde oplevet, med 39 døde og 66 sårede. I de efterfølgende første kampe ved Le Cateau

92 Sydnor (1990), p. 112.

93 TNA, WO 311/925.

94 TNA, WO 235/571.

95 Reitlinger (1956), p. 149.

De to overlevende fra
Le Paradis-massakren,
O'Callaghan og Pooley, her
ved retsagen i Hamburg efter
krigen (www.edp24.co.uk)

og Cambrai døde 16 mænd fra divisionen og yderligere 53 blev sårede.⁹⁶ Men på trods af disse erfaringer var de britiske styrker i området omkring Le Paradis blevet undervurderet, og Totenkopf-soldaterne var ikke forberedt på den stædige kampvilje, de britiske soldater i dette område udviste. Kampene udviklede sig til at blive nogle af divisionens mest intensive og blodige i felttoget,⁹⁷ og i særdeleshed kampene i Le Cornet Malo var voldsomme. De engelske soldater var veluddannede, og de havde forberedt forsvaret godt.

De relativt uerfarne, men fanatiske SS-enheder led fortsat store tab på de åbne marker og under kampen i selve byen. I angrebet på Le Cornet Malo deltog bl.a. det 3. kompagni under kommando af Hauptsturmführer⁹⁸ Fritz Knöchlein, og alle de her indsatte enheder led store tab. En tysk liste angiver, at tabene indbefattede fire dræbte officerer og 150 døde menige og befalingsmænd, samt 18 sårede officerer og 480 sårede underofficerer og menige.⁹⁹ I forbindelse med indtagelsen af Le Paradis havde SSTK's I Bataljon meget svære tab.¹⁰⁰ De hårde tab og frustrationer over de engelske styrkers stædige modstand kan have påvirket, hvordan SSTK-enhederne derefter behandlede krigsfangerne.

96 Sydnor (1990), p. 93.

97 Ibid., p. 103.

98 Svarede til Hauptmann, dvs. kaptajn, i den tyske hær.

99 TNA, WO 235/571.

100 Lane (2009), p. 139.

Da de engelske fanger fik ordre til at marchere ind i indhegningen på Creton-gården, var der angiveligt flere tyske officerer tilstede. Selve ordren til at skyde blev som nævnt givet af en af de tilstedeværende officerer og så gentaget ved de to feltaffuterede maskingeværer, hvorefter de to skytter åbnede ild. Både hovedvidnet, Theodor Emke, og de to britiske overlevende identificerede Fritz Knöchlein som officeren, der gav ordren.¹⁰¹ Ordren kunne dog muligvis have været givet efter aftale mellem flere af officererne, og der er tvivl om, hvor mange af disse, der overværede selve massakren, men Knöchlein lader til at stå tydeligst frem i vidnernes hukommelse på grund sin optræden. F.eks. huskede Madame Romanie Castel – en fransk flygtning, der havde søgt tilflugt over for Creton-gården under kampene, hans tilstedeværelse, fordi han havde truet med henrettelse for at få hende til at fortælle, om flere englændere gemte sig i nærheden.¹⁰² Emke huskede også, hvordan Knöchlein opførte sig voldsomt, da fangerne blev ført frem foran maskingevæerne,¹⁰³ men alt tyder endvidere på, at officererne på kompagniplan kendte til hensigten om at udføre en massakre i Le Paradis, inden den fandt sted. En af de tyskere, der afgav vidneforklaring, var Hauptscharführer Gerhard Rumpen. Han var ikke med kompagnierne ved frontlinjen, men gjorde tjeneste ved forsyningskolonnen. Hans gode kammerat Obersturmführer Löw var imidlertid kompagnichef for 2. SS-kompagni og var med ved Le Paradis. Da SS-bataljonen kort efter episoden fik en hvileperiode, fik Rumpen en mulighed for at tale med Löw, og her kom det frem, at der i tiden umiddelbart efter tilfangetagelsen af englænderne blev afholdt et møde mellem de SS-officerer, der var til stede på kamppladsen.¹⁰⁴ Mødets emne var, hvad man skulle gøre med fangerne. Her var det specielt Knöchlein, der siden 1934 havde gjort tjeneste ved SS-regiment Deutschland,¹⁰⁵ og Hauptsturmführer Kaltoven, chefen for 1. SS-kompagni, der pressede på for at få fangerne henrettet på grund af den situation, de havde sat SS-bataljonen i. Disse vidneudsagn gør alle klart, at mens Knöchlein fra start til slut havde en ledende rolle, havde store dele af officerskorpsets medansvar for massakren. Denne blev diskuteret i bataljonens chefgruppe, og maskingeværer blev afgivet for at blive anvendt til forbrydelsen.

Det er i forlængelse af betragtningerne i artiklens indledning naturligt at se forløbet som et resultat af den særlige påvirkning, som netop disse SS-officerer og soldater havde fået i Eickes system årene før de kom i kamp. Dvs. påvirkningen fra det system, som er blevet beskrevet tidligere i artiklen. Indoktrineringen i det nationalsocialistiske koncentrationslejrsystems grusomme afstraffelsesprocedurer havde brutaliseret dem tilstrækkeligt til, at disse handlinger kunne være en selvfølgelig reaktion mod fjenden. Ledet af et officerskorps med den samme bag-

101 TNA, WO 311/925.

102 TNA, WO 235/571.

103 Ibid.

104 TNA, WO 311/925.

105 TNA, WO 235/572A.

grund kan det ikke overraske, at en episode som den ulovlige henrettelse af britiske krigsfanger kunne finde sted. SS-soldaterne fra SSTK havde den opfattelse, at de havde retten til at behandle de fjendtlige soldater, som de ville. Ifølge et fransk vidne skulle Fritz Knöchlein – inden massakren fandt sted – have udtalt, at disse englændere ikke var værdige til at leve.¹⁰⁶ Denne opfattelse deles af en vred, følelsesladet britisk rapport om massakren, der indledende konkluderede, at disse mænd ikke besad en soldats kvaliteter, men at de snarere var civile fængselsvogtere, der var blevet trænet til at være brutale voldsmænd, der holdt mennesker med et andet politisk syn nede.¹⁰⁷

Disse fjender var modstandere af Det Tredje Rige og havde oven i købet været skyld i mange kammeraters død. Briterne skulle straffes for de store tab, de havde påført divisionen, også selvom det stred mod de gældende regler om behandling af krigsfanger. Som nævnt var ikke alle enige og søgte væk senere, men SS' hårde disciplin gjorde det utænkeligt at gøre indsigelser.

Massakren i Le Paradis er et tidligt eksempel på gengældelsesaktioner, der senere skulle komme til at kendetegne divisionen og Waffen-SS. Det er her relevant, at f.eks. netop Fritz Knöchlein, der er hovedpersonen i denne begivenhed, senere skulle ende som chef for 36. SS-Panzer Grenadier Regiment i den 16. SS-Division "Reichsführer-SS", der senere begik alvorlige krigsforbrydelser i Italien.¹⁰⁸ Som allerede nævnt var kadreerne i 16. Division i betydelig grad hentet netop fra SSTK.

Leibstandarte SS Adolf Hitler i Wormhoudt

Adolf Hitler oprettede d. 17. marts 1933, kort tid efter udnævnelsen til rigskansler, som nævnt en personlig livgarde, *Stabswache*, under ledelse af Josef "Sepp" Dietrich. Styrken blev året efter omdøbt til "*Leibstandarte SS Adolf Hitler*" (LAH). Det efterfølgende år stod styrken fra LAH i spidsen for aktionen mod SA-ledelsen under *De lange knives nat*,¹⁰⁹ og derefter blev garden ekspanderet yderligere. I LAH blev de nye rekrutter, ligesom i andre enheder af SS, grundigt nationalsocialistisk indoktrineret.

LAH voksede til regimentsstyrke, deltog i *Anschluss*, annekseringen af Tjekkoslovakiet i 1938 og Polen-felttoget. I forbindelse med offensiven mod vest i 1940 blev LAH underlagt Armégruppe B og deltog i angrebet på Holland.¹¹⁰ I begyndelsen af offensiven mødte LAH ingen videre modstand og rykkede hurtigt frem. Som dagene gik, fortsatte den tyske offensiv frem gennem Holland, Belgien og Frankrig. Den 28. maj 1940 fik LAH-regimentets II Bataljon ordre til at angribe stillingen ved byen Wormhoudt, der dækkede de allierede styrker, som trak sig

106 TNA, WO 219/5064

107 TNA, WO 311/925

108 Afsnittet om massakren i Le Paradis bygger på følgende kildemateriale: IWM: IWM: Accession no. 10695 /3; TNA, WO 235/571, WO 311/925, WO 235/572A og WO 219/5064.

109 Udrensningen af nazipartiets venstrefløj i 1934, hvor bl.a. indflydelsesrige personer fra SA-ledelsen, herunder Röhm, blev myrdet.

110 Weingartner (1974), p. 39.

LAH's skaber, Sepp Dietrich.
(Bundesarchiv)

tilbage mod Dunkerque. De britiske forsvarere ydede stædig modstand, og i kil-dematerialet nævner flere soldater fra LAH, at kampene her var de første hårde kampe i 1940-felttoget.¹¹¹ Derfor indtog de tyske styrker først Wormhoudt sent på eftermiddagen. Meget tyder på, at de tyske soldater efterfølgende plyndrede Wormhoudt og bl.a. stjal alkohol. Bataljonens chef, Sturmbannführer¹¹² Schützeck, var blevet hårdt såret i dagens kampe, og der var efterfølgende ophidselse og forvirring med hensyn til, hvem der havde kommandoen over bataljonen,¹¹³ indtil Hauptsturmführer Wilhelm Mohnke overtog. I løbet af dagen tog LAH mange grupper af krigsfanger – ca. 750 i alt.¹¹⁴ Regimentschefen Sepp Dietrich var på dette tidspunkt fanget med sin adjutant i en vejgrøft efter et allieret modangreb, hvorfra han dog blev befriet ca. kl. 17.00.¹¹⁵

Rottenführer¹¹⁶ Alfons Linkenheil fik hen på eftermiddagen en ordre om at bringe en større gruppe fanger tilbage til bataljonens midlertidige kommando-

111 TNA, WO 309/1810 og TNA, WO 309/1813.

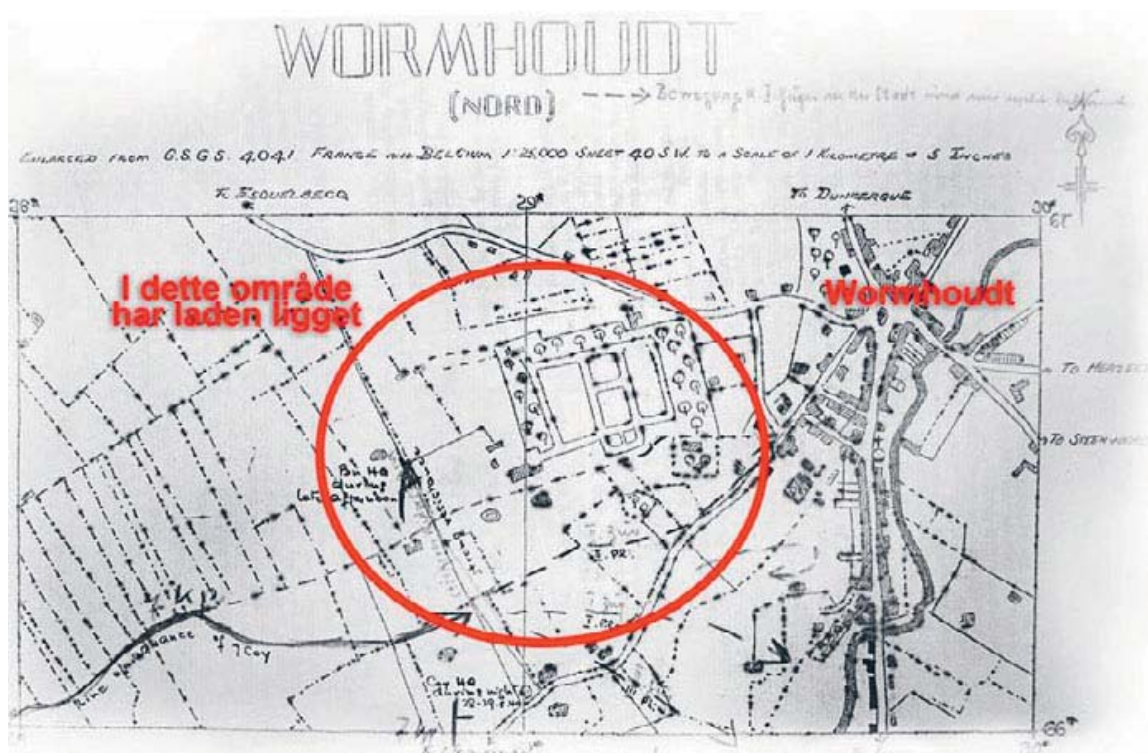
112 Graden svarede til major i hæren.

113 TNA, TS 26/206.

114 Weingartner (1974) p. 44.

115 TNA, WO 309/1810.

116 Svarer til sergent.

Skitse udarbejdet på grundlag af dokument fra The National Archives.

station. Han var sammen med mindst fem soldater, herunder delingsføreren Heinrichs med sine mænd, de menige soldater Oskar Senf, Werner Rüger, Max Schallwig og Willi Dorth fra 7. SS-kompagni.¹¹⁷ Undervejs forlod Linkenheil pludselig eskorten, og på bataljonens kommandostation mødte soldaterne fra 7. SS-kompagni angiveligt Mohnke, der var oprørt over, at de havde taget krigsfanger, hvilket ikke var meningen. Herefter blev der givet en ordre, og soldater fra 8. SS-Rompagni heriblandt Rottenführer Josef Sorowka og den menige Hans Konieczka førte atter fangerne væk fra hovedkvarteret i følgeskab med soldaterne fra 7. SS-kompagni.¹¹⁸

Soldaterne fra LAH gav forskellige forklaringer på, hvad der efterfølgende skete med fangerne. Hauptsturmführer Otto Baum, chefen for 7. SS-kompagni, fortæller, at Linkenheil den efterfølgende dag rapporterede til ham, at de britiske fanger undervejs pludselig havde kastet en håndgranat, affyret skud og efterfølgende forsøgt at flygte. Herefter blev de skudt ned af soldaterne fra eskorten, og i denne forbindelse blev Werner Rüger såret. Det nævntes af flere af soldaterne fra LAH, at de britiske soldater må have haft en eller flere pistoler på sig på dette tidspunkt. Andre hævder, at bataljonschefen – efter de britiske krigsfangers flugtforsøg – gav ordre til at skyde dem – eventuelt som hævn for flugtforsøget og for at såre Rüger.¹¹⁹

¹¹⁷ TNA, WO 309/1801; TNA, WO 309/1808.

¹¹⁸ TNA, WO 309/26.

¹¹⁹ TNA, WO 309/1810.

Oskar Senfs redegørelse for hændelsen stemmer ikke overens med denne elers gennemgående forklaring. Her er det værd at bemærke, at Senf på tidspunktet for sin udtalelse var indlagt med en meget smitsom og alvorlig tuberkulose,¹²⁰ hvilket hans vidneudsagn kan være præget af, idet han i sin alvorlige situation kan have ønsket at lette sin samvittighed ved at tilstå. Ifølge Senf, der var vidne til hele forløbet, gav Mohnke ordre til massakren ved fangernes ankomst til SS-bataljonens kommandostation. Senf hævder, at han selv og hans kammerater fra 7. SS-kompagni ikke var enige i denne beslutning, men alligevel fulgte med fangerne og soldaterne fra 8. SS-kompagni til en lade, der angiveligt lå 500 meter fra kommandostationen. Senf forklarede endvidere, hvordan fangerne blev ført ind i laden og efter et stykke tid begyndte at ane, hvilken skæbne, der var dem tiltænkt, hvorefter de forsøgte at bryde ud. Her begyndte mændene fra 8. SS-kompagni at skyde på fangerne, og Rüger blev såret. Senf ved ikke med sikkerhed, om Rüger blev skudt af en tysk soldat ved en fejl eller af en britisk krigsfange. Senf skal efterfølgende have informeret sin kompagnichef, Otto Baum, om Mohnkes ordre til at skyde fangerne, men dette er ikke noget, Baum selv nævner i sin udtalelse. Det lader til, at historien om, hvordan Rüger blev såret og krigsfangerne skudt under et flugtforsøg, er blevet spredt blandt bataljonens mænd, da soldaterne fra LAH's II SS-Bataljon alle fortæller forskellige udgaver af netop denne historie.

Op til fjorten engelske soldater overlevede massakren i Wormhoudt og ni af disse afgav vidneudsagn i sagen: Charles Edward Daley, Albert Evans, Alfred Edwin Tombs, Robert William Gill, Arthur Johnson, John Edward Lavelle, George West og Robert Isaac Wildsmith fra The Royal Warwickshire Regiment samt Richard Tudor Parry fra Royal Artillery. De ni vidneudsagn stemmer overens med enkelte afvigende detaljer. Disse afvigelser kan skyldes, at de overlevende i de fleste tilfælde først afgav deres vidneudsagn flere år efter, at massakren fandt sted.

Albert Evans hævder, at mændene i laden denne dag i maj var fra "[...] Warwicks, Worcesters, Cheshires, Gloucesters, Royal Artillery [...]".¹²¹ Som de overlevende fortæller, blev mellem 90 og 100 krigsfanger visiteret og ført til en lade lidt uden for Wormhoudt. På vejen blev de soldater, der var sårede og derfor ikke kunne følge med, skudt af den tyske eskorte. Wildsmith og West fortæller, at den tyske officer gav en ordre til en underordnet, hvorefter de blev ført væk. West fortæller, at denne officer sagde, at han ikke ville have flere fanger. Der var kun én britisk officer blandt fangerne, Kaptajn Lynn Allen fra The Royal Warwickshires 2. bataljons D-kompagni. Lynn Allen og Daley blev angiveligt afhørt ved ankomsten til laden. Flere af de overlevende fortæller, at Lynn Allen prøvede at få en tysk soldat til at skaffe bedre forhold til de sårede mænd, hvorefter den tyske soldat angiveligt svarede, at der, hvor de nu skulle hen, var der rigeligt med plads. Lynn Allen blev her klar over, at det var de tyske soldaters hensigt at dræbe soldaterne i laden og begyndte forgæves at tale om Genève-konventionen. Efterfølgende for-

¹²⁰ TNA, WO 309/1801.

¹²¹ IWM, Accession no. 10730/2.

Laden ved Wormhoudt.
(The National Archives)

talte flere af de britiske overlevende, at Waffen-SS-soldaterne førte fire-fem af de britiske soldater udenfor og skød dem. Derefter hentede de fire-fem til, som de ligeledes skød. Arthur Johnson og en menig Box var de eneste af disse ti, der overlevede. Johnson blev skudt i brystet, men lod, som om han var død, da de tyske soldater efterfølgende sparkede til ham. Herefter blev der kastet to granater ind i laden mellem de resterende engelske soldater. To af de engelske krigsfanger kastede sig ned over de to granater.¹²² Albert Evans fik sprængt en del af sin arm af, og Lavelle, Parry og Tombs blev alle sårede i et ben.¹²³

Lynn Allen flygtede med Albert Evans, efter at den første granat var kastet. De to flygtede hen mod en gruppe træer og skjulte sig i en dam. Pludselig stod der en tysk soldat ved dammen, og han dræbte Lynn Allen med to skud. Evans blev ramt to gange i halsen og faldt om i dammen, hvorfor den tyske soldat også troede, at han var død. Evans ventede 20 minutter i vandet og flygtede så. Undervejs blev han strejket i skulderen af en kugle, der kom fra laden, hvorfra lyden af skud hørtes. Evans fik kæmpet sig hen til en nærliggende gård, hvor han fik hjælp af en tysk sanitetsenhed.

Wildsmith og West nævner begge, at en af de tyske soldater blev såret på et tidspunkt i forløbet. Wildsmith benyttede sig af dette til at flygte ud af laden og gemme sig i en grøft, efter at granaterne var kastet ind. De tyske soldater gik efter-

122 De engelske overlevende er ikke enige om, hvorvidt granaterne blev kastet ind i laden før eller efter henrettelsen af de to grupper soldater på 4-5 mænd, men vi går ud fra, at tyskerne startede med at skyde dem i små grupper, og da dette gik for langsomt, kastede de granater ind i stedet.

123 TNA, TS 26/206; WO 309/1810; WO 309/1812.

Dammen ved Wormhoudt-laden, hvor Lynn Allen forgæves søgte at skjule sig. (The National Archives)

følgende rundt i laden og dræbte de engelske soldater, der stadig levede. På trods af dette var der stadig mindst otte overlevende i selve laden – Vidnerne Parry, Lavelle, Gill, Daley samt fire andre. Parry blev skudt i foden og ansigtet. Daley blev skudt i begge ben. Gill, Tombs og Daley forlod laden i forsøget på at hente hjælp, men blev taget til fange af andre tyske tropper, der afhørte dem. Wildsmith blev ligeledes taget til fange igen af tyske tropper. Som det eneste af vidnerne lykkedes det West at undgå tilfangetagelse. De overlevende i laden blev samlet op af en sanitetsenhed og behandlet for deres sår.¹²⁴

Mange af soldaterne fra LAH nægter i kildematerialet at have hørt om den massakre i Wormhoudt, som blev beskrevet af de britiske overlevende, men flere har hørt forskellige variationer af nedskydningen af de britiske krigsfanger. Den hyppigste forklaring på hændelsen er som allerede nævnt, at de britiske fanger skulle have forsøgt at flygte og/eller have skudt en af de tyske soldater, Werner Rüger,¹²⁵ hvorefter de tyske soldater skød tilbage. En anden variation lyder på, at ordren til massakren blev givet, efter Rüger blev skudt – altså som gengældelsesaktion. I et brev fra 1948 fra undersøgelsen i War Crimes Investigation Unit (WCIU) vedrørende Senf og en anden tysk soldat fremgår det, at WCIU vurderede, at historien om de flygtende britiske fanger blev spredt blandt de tyske soldater for at tjene som forklaring og undskyldning.¹²⁶ Det kan betyde, at en

¹²⁴ TNA, TS 26/206, WO 309/1810, WO 309/1812 og IWM, Accession no. 10726/3.

¹²⁵ TNA, WO 309/1810.

¹²⁶ TNA, WO 311/100.

sådan behandling af krigsfanger ikke var accepteret af regimentets ledelse, hvilket både regimentschefen, Sepp Dietrich, og stabsofficeren major Erich Maas påstod. Maas havde ikke hørt noget om en massakre på britiske krigsfanger og hævdede, at han ville kunne huske, hvis han havde, da dette sandsynligvis ville have ført til en krigsret. En rapport fra WCIU fra 1947 finder det sandsynligt, at en officer fra II Bataljon, enten den fungerende chef, Mohnke, eller adjudanten, Beutler, stod bag udbredelsen af den undskyldende historie.¹²⁷

Muligvis udviste også andre tyske enheder en brutal opførsel i forbindelse med indtagelsen af Wormhoudt. Horst Dutschmann fra II SS-bataljons 8. kompagni beretter om en episode, hvor en soldat fra Værnemagten henrettede britiske krigsfanger med en kugle for panden og efterfølgende sagde, at det var sådan, man skulle behandle disse svin. Dutschmann var angiveligt selv frastødt af denne handling.¹²⁸ Herudover berettede de tyske vidner ikke meget om forbrydelserne i området. I interviewet fra 1989 nævnte Albert Evans derimod en hændelse, han overværede på vej til laden, hvor 15 civile eller måske soldater fra The Cheshire Regiment blev nedskudt af uidentificerede tyske soldater.¹²⁹

En anden kildegruppe, der kan bidrage til information om, hvordan tyske soldater optrådte i Wormhoudt, er udsagn fra de franske civile fra området. En rapport fra 11. marts 1945 til Supreme Headquarters of the Allied Expeditionary Forces (SHAEF) om hændelsen i Wormhoudt samlede de franske vidneudsagn fra borgere i Wormhoudt. Her fortæller nonnen, søster Debuf om, hvordan syv englændere blev låst inde i en bil, som tyske soldater efterfølgende satte ild til, så fangerne brændte ihjel. Franske Christiaan Andre og Tobie Monteroy har også set en bil med flere brændte kroppe i, hvilket understøtter søster Debufs historie. Det er igen uvist, om gerningsmændene var fra Værnemagten eller LAH. Christiaan Andre fortæller endvidere, at der gik rygter om, at sårede britiske soldater var blevet skudt efter indtagelsen af Wormhoudt samt, at en britisk såret soldat, som blev plejet i en møllers hus, efterfølgende blev fundet med smadret hoved. Et andet vidne, Madame Deblock, så syv britiske soldater, der var blevet taget til fange af tyskerne, på sin gård. Hun gav dem vand at drikke, før de kørte igen. De blev efterfølgende fundet døde 500 meter fra hendes hus. Tobie Monteroy var yderligere vidne til, hvordan en tysk soldat dræbte to britiske soldater, den ene tidligere såret, med et slag i hovedet med geværkolben. Da han om aftenen forlod gården, hvor han arbejdede, fandt han yderligere ligene af 19 britiske soldater, der alle har fået deres hoveder knust af tyskerne. Monteroy ved ikke, hvilken tysk enhed, der var ansvarlig.¹³⁰ Ikke alle af disse overgreb er blevet bekræftet, men ud fra disse vidneudsagn kan det altså siges, at krigsforbrydelser i større eller mindre grad forekom i forbindelse med indtagelsen af Wormhoudt som reaktion på

127 TNA, WO 309/1811.

128 TNA, WO 311/100.

129 IWM, Accession no. 10730/2.

130 TNA, WO 309/1810.

det indædte britiske forsvar. Af de civile vidneudsagn er det dog som nævnt svært at vurdere, hvorvidt gerningsmændene var fra Værnemagten eller LAH.

Omtrent 100 krigsfanger, der blev taget i forbindelse med kampene om Wormhoudt, blev dræbt af LAH i laden i udkanten af byen. Set samlet gør vidneudsagnene klart, at massakren her var overlagt og skete som følge af den fungerende chef for II Bataljon, Wilhelm Mohnkes, beslutning. Det fremgår både af britiske vidneudsagn samt af Senfs og Stabsscharführer¹³¹ Carl Kummerts forklaringer.¹³² Det forhold, at Mohnkes 5. Kompagni havde den opfattelse, at krigsfanger skulle skydes, gør det sandsynligt, at dette afspejlede officerens ønske. Det er dog uklart, hvorfor Mohnke gav denne ordre. Der kan være tale om hævn for tabene og bataljonschefens død, den stressede situation og hans koleriske temperament. Også senere i krigen udviste Mohnke tilbøjelighed til brutal optræden. Men uanset regimentets kritiske holdning vidner hændelsen om en brutalitet og en manglende respekt for menneskeliv. Det var dette menneskesyn, som senere skulle blive karakteristisk for Waffen-SS' optræden på Østfronten, havde allerede præget LAH's optræden under Polen-felttoget.

De hårde kampe fremkaldte uden tvivl en hævnlyst mod englænderne, og det er sandsynligt, at gerningsmændene under udførelsen af massakren var alkoholpåvirkede. Den klodsede og usikre måde, hvorpå massakren blev udført, herunder flere fangers flugt og overlevelse, tyder på, at gerningsmændene var berusede. Der var ikke som ved Le Paradis tale om en iskold, planlagt og forberedt hændelse. SS-folkene viste dog en brutal og afstumpet optræden, der på dette tidspunkt afveg fra andre tyske enheder, og som må forklares med den påvirkning, mandskabet havde været udsat for. LAH's behandling af sårede krigsfanger står i stærk modsætning til den behandling, de overlevende fra massakren senere modtog fra andre tyske enheder, hvoraf enkelte undskyldte for behandlingen og viste forargelse over det skete.¹³³

Hitlerjugenddivisionen i Normandiet fire år senere

Halvdelen af den tyske ungdom var allerede indmeldt i ungdomsorganisationen Hitlerjugend (HJ) i 1936, da medlemskab blev gjort obligatorisk for alle unge.¹³⁴ Generationen, der var vokset op i Hitlerjugend, nåede dermed indkaldelsesalderen i krigens sidste år, og i 1943 stod generationen af unge mænd fra årgang 1926, dvs. 17-18-årige drenge, til rådighed for den nu blødende tyske krigsmaskine. I

131 Ikke en grad, men stillingsbetegnelsen for den ældste underofficer i enheden, normalt en Hauptscharführer, der her svarer til en dansk seniorsergent eller chefsergent.

132 Carl Kummert fra 7. kompagni udtaler, at enten Schützeck eller Mohnke gav ordre til, at de britiske krigsfanger skulle skydes, se TNA, WO 309/1810.

133 Afsnittet om massakren i Wormhoudt bygger på følgende kildemateriale: IWM: Accession no. 10725/2, Accession no. 10726/3 og Accession no. 10730/2, TNA, TS 26/206; WO 309/26; WO 309/1801; WO 309/1806; WO 309/1808; WO 309/1810; WO 309/1811; WO 309/1812; WO 309/1813; WO 311/100.

134 Gerhard Rempel, *Hitler's Children – The Hitler Youth and the SS* (Chapel Hill (North Carolina) 1989), p. 10.

HJD-divisionschefen fra midten af juni 1944,
Kurt Meyer. (Bundesarchiv)

1943 fik den unge HJ-leder Artur Axmann idéen til det, der skulle blive Hitlerjugenddivisionen (HJD). Divisionen skulle have samme kampstyrke som LAH, men udelukkende være bemandede med frivillige medlemmer fra ungdomsorganisationen.¹³⁵ Det største problem i forbindelse med opstillingen var manglen på erfarne officerer til at uddanne og lede 20.000 uerfarne teenagere.¹³⁶ Dette problem blev delvist løst ved at overføre erfarent personel, heriblandt en del veteraner fra SS' tidlige år, "*Alte Kämpfer*", til divisionen. Fra LAH kom divisionschefen, Fritz Witt,¹³⁷ den her allerede kendte Wilhelm Mohnke og Kurt "Pantermeyer" Meyer. Divisionens enheder blev langsomt gjort klar til blive indsat i forsvaret af "Fæstning Europa" mod den vestallierede offensiv, der forventedes i sommeren 1944.¹³⁸

Da invasionen endelig kom 6. juni 1944, var HJD placeret sydvest for byen Caen i Normandiet.¹³⁹ Her kæmpede divisionen stædigt den følgende måned¹⁴⁰ mod fremrykkende britiske og canadiske styrker. Divisionen led svære tab, deriblandt chefen Fritz Witt, der blev dræbt 14. juni. Herefter overtog Kurt Meyer kommandoen.¹⁴¹

135 Wegner (1990), p. 319.

136 Ibid., p. 319.

137 Hubert Meyer, *The 12th SS – The History of the Hitler Youth Panzer Division: Volume One* (Mechanicsburg, (Pennsylvania) 2005), pp. 8, 9.

138 Ibid., pp. 20, 24.

139 Ibid., p. 123.

140 Ibid., p. xi.

141 Ibid., p. 273.

HJD-opklaringsbataljonschefen, Gerhard Bremer. (The National Archives)

8. juni 1944 kl. ca. 11.00-12.00 rykkede HJDs opklaringsbataljon ind på Château d'Audrieu, der lå bag fronten, hvor den etablerede sin kommandostation. Bataljonschefen var Sturmbannführer Gerhard Bremer, og han rådede over mindst tre andre officerer. Slottets ejer var Philippe Level, og til stede på slottet på dagen for hændelsen var bl.a. dennes datter Monique Level, niece Beatrice Delafon samt gartneren Rene Lanoue og dennes søn, Raymond. Monique Level og Beatrice Delafon så tre allierede fanger blive ført til kommandostationen under et morbærfigentræ ca. 50 meter fra slottet omkring kl. 14.00. Her befandt fangerne sig i op til en halv time, før de blev ført ind i skoven af tre tyske soldater. Kort efter hørte Monique Level skud, hvorefter eskorten vendte tilbage. Både Beatrice Delafon og Monique Level så også en anden gruppe krigsfanger blive ført fra den sydlige del af parken til den nordlige side. Delafon hævder, at der var to-tre krigsfanger, og Level, at der var fire. Hvad der skete med fangerne stod ikke klart for de franske vidner, men Delafon, der befandt sig på slottets loft på dette tidspunkt, hørte skud, efter at gruppen nåede ind i skoven.¹⁴²

Bonden Leon Leseigneur og hans medarbejder så ca. 10 allierede fanger bevogtet af et større antal tyske soldater i nærheden af slottet, heriblandt flere officerer. Leseigneur fandt efterfølgende samme gruppe fanger døde. Om det mellemliggende tidsrum fortalte den tyske chauffør Herbert Glück, at han ca. kl. 15.00 sam-

¹⁴² TNA, WO 219/5052.

me dag så ca.10 allierede krigsfanger blive ført til kommandostationen. 15 minutter derefter fik de tyske soldater ordre til at møde bevæbnet op ved kommandostationen, hvilket 10 af dem, heriblandt en enkelt officer i sort uniform, gjorde. Disse 10 bevæbnede soldater førte krigsfangerne væk. Glück så krigsfangerne blive stillet op på linje med hænderne i vejret og herefter skudt. Han hævdede, at officeren i den sorte uniform var leder af henrettelsen. Efterfølgende tog enkelte af soldaterne fra henrettelsespelotonen nogle af de døde sko med sig.¹⁴³ Omkring kl. 16.15-16.30 ledte gartnerens søn, Raymond, efter to forsvundne grise. Grisene fandt han ved hønsehuset, hvor de gik rundt mellem ligene af 13 canadiske soldater. Til stede var også to tyske soldater, der gennemsøgte ligene – formodentlig for værdigenstande. Raymond fortalte efterfølgende sin far og Monique Level om sit fund. Tyskerne forlod slottet kl. 18.30 om aftenen efter et allieret bombardement af slottet. Bremer påstod, at han aldrig var mere end 50-60 meter væk fra kommandostationen fra sin ankomst, til bombardementet påbegyndtes.¹⁴⁴

I slutningen af juni 1944 fandt en allieret enhed syv allierede soldaters lig i nærheden af slottet.¹⁴⁵ Omstændighederne omkring denne gruppe soldaters død var og er fortsat uvisse, men det er højst sandsynligt, at også de var ofre for opklaringsbataljonens krigsfangedrab. Dette understøttes bl.a. af, at der ikke var kampe i slottets umiddelbare nærhed, at der ingen våben var ved ligene, og at ligene manglede deres fodtøj. Desuden fortalte Gerhard Bremer, at der blev bragt 20-30 fanger ind 8. juni, og en af soldaterne fra opklaringsbataljonen forklarede, at de tog ca. 25 fanger med til Chateau d'Audrieu.¹⁴⁶

Det er ikke tilfældigt, at Hitlerjugenddivisionens tilnavn ændrede sig blandt de allierede styrker fra *The Baby Division* til *The Murder Division* efter sommeren 1944.¹⁴⁷ Massakren på de 26 allierede soldater på Chateau d'Audrieu var nemlig langt fra det eneste overgreb mod krigsfanger, som blev begået af HJD i Normandiet 1944.

Den dag i dag er det ikke muligt at sige med sikkerhed, hvor mange allierede soldater, der mistede livet som krigsfanger i Normandiet i juni 1944, men vidneudsagn tyder på, at flere krigsforbrydelser fandt sted end de bekræftede. Det skønnes, at der blev dræbt over 100 krigsfanger i løbet af 14 dage i juni 1944.

Den efterfølgende redegørelse er hovedsageligt baseret på SHAEFs rapport fra 1945, Howard Margolians værk om massakrer på canadiske krigsfanger samt vidneudsagn om disse krigsforbrydelser.

De første drab på krigsfanger skete i forbindelse med de hårde kampe om byerne Authie og Buron 7. juni. Her blev mellem 27 og 34 krigsfanger dræbt i 12 forskellige episoder af styrker fra 25. SS-Regiments III SS-bataljon, hvis chef var

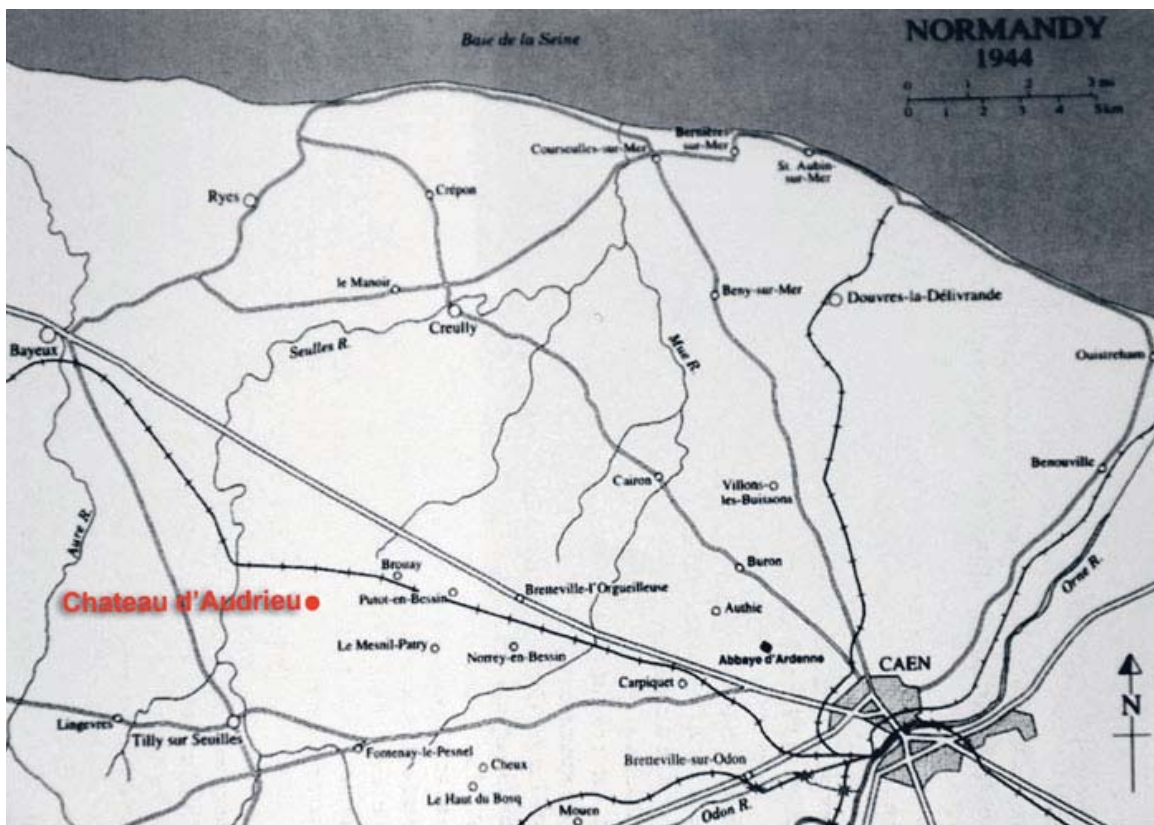
143 TNA, WO 309/2180.

144 Ibid.

145 TNA, WO 219/5052.

146 TNA, WO 309/2180.

147 TNA, WO 309/2244.

Forfatterens skitse, der viser Chateau d'Audrieu placering vest for Caen.

Karl-Heinz Milius. Yderligere tre amerikanske krigsfanger skal være blevet dræbt i nærheden af Argentan 7. juni af soldater fra HJD. Herefter fulgte den beskrevne massakre på Chateau d'Audrieu 8. juni. Samme dag havde allierede vidner set ca. 18-20 krigsfanger dræbt i nærheden af Putot-en-Bassin,¹⁴⁸ men her blev der ikke fundet lig.

9. juni skal to forskellige nedskydninger på hver en krigsfange have fundet sted i Bretteville l'Orgueilleuse udført af mænd fra 26. SS-regiment. Her overlevede det ene offer. 10. juni blev en amerikansk pilot dræbt i St. Sulpice-sur-Risle, angiveligt af en Hugo Wolf og autoriseret af officeren Kirchner.¹⁴⁹ Samme dag skal en krigsfange være skudt i nærheden af Rots af soldater fra 25. SS-regiment. 11. juni dræbtes tre krigsfanger i Les Saullets, og igen stod soldater fra 26. SS-regiment bag. I St. Germaine la Blanche Herbe blev yderligere en soldat dræbt af mænd fra 25. SS-regiment. I Le Mesnil Patry blev seks krigsfanger dræbt af soldater fra SS-ingeniørbataljonen hhv. 26. SS-regiment mellem 7. og 16. juni 1944.

12. juni i Les Fains blev endnu en krigsfange dræbt, men det er uvist om gerningsmændene kom fra SS-opklaringsbataljonen eller 26. SS-regiment. 14. juni, formodentlig i Le Haut du Bosque, blev tre krigsfanger dræbt af mænd fra 26. regiment. 17. juni blev syv fanger dræbt i Mouen af soldater fra SS-ingeniørbatal-

¹⁴⁸ TNA, WO 309/2244.

¹⁴⁹ TNA, WO 219/5050.

jonen. Mellem 17. og 21. juni blev yderligere en krigsfange dræbt i Buron og en i Abbaye Ardenne af soldater fra 25. SS-regiment. Howard Margolian mener endvidere, at ca. 40 krigsfanger blev skudt på Wilhelm Mohnkes ordre i Fontenay-le-Mesnel, men han kunne ikke underbygge sin mistanke. Antallet af dræbte i Abbaye Ardenne kunne være syv snarere end kun en.

En rapport fra SHAEF fastslog, at mindst 64 krigsfanger blev ofre for HJD og muligvis så mange som 107.¹⁵⁰ Andre steder hævdes det, at 156 canadiske krigsfanger blev dræbt af HJD, men der er ikke gældende beviser for alle drabene.¹⁵¹ Det blev også hævdet af anklageren i sagen mod Kurt Meyer, at antallet af dræbte krigsfanger mellem 7. og 21. juni 1944 var over 150.¹⁵² Hvis de ubekræftede hændelser tages med, kan tallet af dræbte krigsfanger være så højt som 178.¹⁵³

Kombinationen af reelt dybt ideologisk hjernevaskede, let påvirkelige unge og hærdede overbeviste nazister som officerer og underofficerer betød logisk set, at der var meget lidt i HJD, der kunne hæmme divisionens optræden i Normandiet i sommeren 1944. De unge soldater fra HJD havde deres første møde med krigens rædsler, tab af kammerater og hårde levevilkår, i dette slag. Omer Bartovs begreb fordrejning af virkeligheden er i denne sammenhæng relevant.

Officerskorpset i divisionen havde kæmpet på Østfronten, og der radikaliseredes det yderligere under de intense og ekstremt brutale kamp og de rutinemæssige overgreb mod befolkningen. I modsætning til i 1940 var de formet af Østfrontsvirkeligheden, og det var den, der nu styrede deres optræden uanset, at fjenden var en anden. Da nedskydningen af civile og krigsfanger på Østfronten først var legaliseret, blev det senere vanskeligt at straffe soldaterne for forbrydelser, der herefter var accepteret som normen. Soldaterne videreførte deres brutale praksis og skelnede altså ikke mellem forskellige typer ofre.

HJD blev også udsat for propaganda rettet mod de allierede styrker, da fjender af det Tredje Rige generelt blev dehumaniseret som følge af den nazistiske ideologi. Selvom bolsjevikker og jøder blev fremstillet som de største trusler mod Det Tredje Rige, blev hadet til de allierede bl.a. opildnet ved at fokusere på, hvor meget skade de allierede bombefly gjorde hjemme i Tyskland,¹⁵⁴ og de vestlige allierede blev fremstillet som ukultiverede og vulgære gangstertyper med hang til alskens udskejelser. Derfor var det ikke nødvendigt at behandle dem som ligeværdige folkeslag.¹⁵⁵ Eksempelvis udsendte staben i HJD en melding under slaget, hvori den fjendtlige soldats "indre beredskab" og deres "Härte" blev nedgjort og anset som uværdigt.¹⁵⁶

150 TNA, WO 309/2244.

151 Howard Margolian, *Conduct Unbecoming – The Story of the Murder of Canadian Prisoners of War in Normandy* (Toronto 2000), Forord.

152 TNA, WO 235/1122.

153 Margolian (2000), p. 123.

154 Ibid., p. 124.

155 Ibid., p. 11.

156 Lieb (2007), p.134.

Kildematerialet viser tydeligt, at SS-opklaringsbataljonens chef Gerhard Bremer enten gav ordre til massakren på de ca. 25 krigsfanger eller tavst samtykkede. Af kilderne fremgår det, at krigsfangerne blev dræbt i fire forskellige episoder. Gerningsmændene har dermed haft lejlighed til at reflektere over deres gerninger, fortryde deres handlinger og efterfølgende undlade eller undgå at skyde næste gruppe af krigsfanger. Intet tyder på, at dette skete, hvilket der var mange grunde til.

Bevæggrundene bag massakren ved Chateau d'Audrieu må findes i selve den grundopfattelse og den kultur, som officerskorpset videregav til det unge, let påvirkelige nationalsocialistiske mandskab. I Normandiet i 1944 var de fleste af drabene ikke spontane handlinger og lokale fænomener som ved Wormhoudt og Le Paradis; det var blevet en rutinemæssig normaloptræden. Inden drabene fandt sted, blev fangerne afhørt, som det også ses på Chateau d'Audrieu.

Her er det relevante således ikke, hvad der var motiverne bag en enkelt massakre, men baggrunden for HJD's systematiske grusomhed på Vestfronten.

I HJD-divisionen blev der spredt rygter om, at de allierede ikke tog krigsfanger – specielt ikke soldater fra Waffen-SS. Dette rygte blev sandsynligvis skabt for at få soldaterne i HJD til at kæmpe til det sidste og blev brugt som undskyldning for at dræbe allierede krigsfanger. Meget tyder nemlig på, at dette rygte opstod i forbindelse med en ordre om, at ingen krigsfanger skulle tages. I kildematerialet findes der mange og forskellige udgaver af historien om oprindelsen og eksistensen af denne ordre. Af rapporten fra SHAEF fremgår det, at en sådan ordre blev givet i divisionen i forskellige udgaver. Det hævdes i rapporten, at både højtstående officerer som regimentschefer har givet lignende ordrer, og Heinz Mardorf fra opklaringsbataljonens 2. kompagni hævder, at Fritz Witt havde underskrevet en ordre om, at der ingen krigsfanger skulle tages. Denne ordre må ses som et resultat af Tysklands desperate situation samt holdninger og rutiner overført fra Østfronten af de nationalsocialistiske brutaliserede veteraner. Ingen af de menige synes at have sat spørgsmålstegn ved eller modsat sig ordren. Deres virkelighedsopfattelse og normer var fordrejet gennem et årtis verdensanskuelserundervisning. Den var nu konsolideret af deres brutaliserede førere, og de unge mennesker var ivrige efter at bevise deres værd.¹⁵⁷

Opsummerende diskussion

Forbrydelser begået i krigstid er hverken begrænset til Anden Verdenskrig eller Waffen-SS. Karakteren af den bevidst og systematisk organiserede vold og brutalitet, der blev administreret af Waffen-SS, var dog unik i Vesteuropas nyeste historie. Den tyske befolknings holdning til organisationen, som den blev udtrykt

¹⁵⁷ Afsnittet om massakren i Chateau d'Audrieu bygger på følgende kildemateriale: TNA, WO 219/5050; WO 219/5052; WO 309/319; WO 235/1122; WO 309/2180; WO 309/2244; WO 311/67.

i en rapport fra Sicherheitsdienst i marts 1942, var korrekt, at *“the Waffen-SS was the most ruthless force; it takes no prisoners but totally annihilates its enemies.”*¹⁵⁸

Blandt Waffen-SS-enhederne sås en vilje til ubegrænset brutal optræden, der gik ud over, hvad man så hos Værnemagten. Tidligere forskning har fokuseret på forbrydelserne begået på Østfronten og sat dem i forbindelse med udryddelseskrigen, men litteraturen og kildematerialet, der ligger til grund for denne artikel, viser, at en række forbrydelser begået på andre fronter stadig mangler at blive underkastet uddybende analyser.

Forskellige år – forskellige situationer

Tysklands og Waffen-SS' situation var fundamentalt forskellig i maj 1940 og juni 1944. I maj 1940 havde Tyskland lige vundet en stribe sejre; i 1944 havde det været udsat for det ene nederlag efter det andet. Landet var nu under nedslidning af den konstante udmattelseskrig på Østfronten, den stadig mere effektive vestlige luftoffensiv og havde nu fået landkrig på to hovedfronter.

I 1940 kom soldaterne fra Waffen-SS til Frankrig som erobrere med en skæbnesvanger følelse af hybris; i 1944 var krigen blevet en eksistenskamp. Gerningsmændene i 1940 kom fra en kerne af højt brutaliserede nazister fra Hitlers personlige livgarde og koncentrationslejrene, og forbrydelserne var endnu ikke rutine. Gerningsmændene fra 1944 var unge, uprøvede teenagedrenge, der kom direkte fra Hitlerjugend, og som ukritisk havde overtaget kadrernes virkelighedsopfattelse.

Hændelserne ved Le Paradis og Wormhoudt var større, enkeltstående massakrer på ca. 100 krigsfanger, mens der i 1944 blev begået flere mindre og spredte massakrer. I 1940 var denne optræden ikke accepteret, og i det ene tilfælde blev de skyldige bebrejdet af deres foresatte, medens de i det andet tilfælde forsøgte at beskytte sig mod kritik ved at fabrikere en falsk forklaring. I 1940 var det uacceptabelt at dræbe allierede krigsfanger, i sommeren 1944 var rutinerne fra Østfronten endnu ikke inddæmmet i behandlingen af de vestallierede soldater.

Fælles for alle tre massakrer var, at der er tale om forholdsvis uprøvede og nyligt opstillede divisioner, der blev kastet ud i hårde kampe¹⁵⁹ med betydelige tabstal til følge. De Totenkopf-enheder, der angreb Le Paradis i 1940, mistede omkring halvdelen af deres styrke.¹⁶⁰ Hvor store tab, LAH led ved Wormhoudt, er mere uklart, men vidneudsagnene beretter om uventet hårde kampe. HJD mistede i tiden fra invasionen og til august 1944 omtrent 80 % af sin styrke,¹⁶¹ hvilket vidner både om situationens alvor i 1944 og om den indædte fanatisme, hvormed HJD-soldaterne kæmpede.

158 Höhne (2000), p. 436.

159 Det skal dog her bemærkes, at opklaringsbataljonen, der stod bag massakren i Chateau d'Audrieu i 1944, endnu ikke havde været i kamp. Det havde gerningsmændene bag en stor del af de andre massakrer i 1944.

160 Lane (2009), p. 139.

161 Stein (1984), p. 225.

Officerskorpset og ordrene

Man kunne have forestillet sig enkeltindivider, der på eget initiativ gik mod gældende konventioner og påbegyndte nedskydningen af krigsfanger af varierende årsager. Men i lyset af, hvor vigtige faktorer lydighed og loyalitet var i Waffen-SS, er det ikke overraskende, at der i ingen af tilfældene synes at være tale om sådanne hændelser, i hvert fald ikke, når der var tale om drab "med koldt blod", dvs. efter, at al kamp var afsluttet. I alle tre tilfælde havde den, på pågældende tid og sted, øverstbefalende officer givet ordre til drab på allierede krigsfanger.

Ansvar for drabene lå således hos officerskorpset og specielt de lokale chefer, men spørgsmålet er, hvorfor de beordrede drabene. Kildematerialet byder på forskellige forklaringer herpå. Fritz Knöchlein ønskede øjensynligt hævn for sine dræbte mænd, Wilhelm Mohnke ville ikke besværes med krigsfanger, og Gerhard Bremer mente, at der ikke længere blev taget fanger af nogen af de to kæmpende sider. Men det er nok så interessant, hvilke andre faktorer der kan have haft en indflydelse på beslutningerne. De tyske vidneudsagn og afhøringer viser som nævnt, at SS-soldaterne og specielt kadreerne i 1940 ofte havde baggrund i forskellige tidlige NS-organisationer. En undersøgelse af 105 Waffen-SS-officere baggrund viser, at over halvdelen meldte sig ind i NSDAP i årene 1930-1933 og ligeledes over halvdelen sluttede sig til SS før 1934. Mændene, der kom sent til Waffen-SS, havde ofte i stedet været i SA i en årrække eller var udenlandske officerer.¹⁶²

Mange af officererne i SSTK, LAH og HJD avancerede meget hurtigt, noget som i det nationalsocialistiske styre krævede en stadig demonstration af den rette ideologiske holdning, som Ian Kershaw har formuleret det: "*Countering the ideological prerogatives bound up with Hitler's position was incompatible with clamoring up the greasy pole to status and power.*"¹⁶³ Mange af officererne havde altså bekendt sig til den nationalsocialistiske ideologi flere år, før der var tale om et væbnet SS; herunder også officerer, der i de her beskrevne tilfælde gav ordrene, dvs. Knöchlein, Mohnke og Witt/Meyer samt Bremer.

LAH og SSTK var de to af Waffen-SS' første divisioner, der havde de mest entydige rødder: Beskyttelse af Hitler henholdsvis brutal undertrykkelse af regimets fjender. Begge divisioner deltog i hårde kampe gennem hele krigen, og deres officerer blev brugt som nøglekadre ved etableringen af nye divisioner som "*Reichsführer SS*" og Hitlerjugenddivisionen, SSTK ved den første og LAH, med eksempelvis Mohnke, ved den anden. Det er netop Carlo Gentiles tese, som denne undersøgelse understøtter, at denne sammensætning af officerskorpset øgede sandsynligheden for ekstraordinært brutale handlinger.

162 Mark C. Yerger, *Waffen-SS Commanders – The Army, Corps and Divisional Leaders of a Legend – Augsburg to Kreutz* (Atglen (Pennsylvania) 1997) og Mark C. Yerger: *Waffen-SS Commanders – The Army, Corps and Divisional Leaders of a Legend – Krüger to Zimmermann* (Atglen (Pennsylvania) 1999).

163 Kershaw (2008), p. 34.

Gentile konstaterede, at 16. SS-division ikke var blevet påvirket af rutiner fra krigen på Østfronten og dermed tidligere deltagelse i udryddelseskrigen her. Det samme er tilfældet i artiklens tre cases, hvor Waffen-SS-enhederne er nye og indsat i hårde kampe for første gang – i to af tilfældene endda før invasionen af Sovjetunionen. Det synes helt klart, at denne profil i officerskorpset havde en stor betydning. Ideologien og traditionerne fra Alte Kämpfer-brutaliteten var blevet ført direkte ind i ledelsen af disse Waffen-SS-enheder:

“Similarly, as soldiers they did not recognise the rights of civilians, of prisoners of war, of neutrals, or of the clergy. Victory at any price, the virtual rejection of a calculus of costs in blood and material.”¹⁶⁴

Soldater eller mænd som alle andre?

Ideologiens virkning på Waffen-SS-optræden.

Fokus i denne artikel har ikke været på den menige soldats rolle. De menige soldaters opfattelse af situationen fremgår dog af deres vidneudsagn under undersøgelsen af massakrerne.

Christopher Browning skriver, at mændene i Reservepolitibataljon 101 følte sig nødsaget til at udføre de drab, som de blev kommanderet til – de var helt almindelige mænd, der kun blev brutaliseret i forbindelse med deres arbejdsopgaver. Men som ansøgningerne om at komme væk fra SSTK efter Le Paradis viser, var der tilsvarende indledningsvis tøven i en gennemideologiseret og hårdt disciplineret Waffen-SS-enhed, selv efter en hård kamp, hvor mange kammerater var blevet dræbt eller såret. F.eks. Emkes og Senfs udsagn vidner om, hvordan disciplin og loyalitet medførte, at ingen stillede spørgsmålstejn under massakren.

I forbindelse med HJD's mange krigsfangedrab viser kun få af de afhørte soldater fra HJD afsky ved de begåede handlinger. Det er her interessant at bemærke, at Browning på baggrund af politimændenes vidneudsagn skriver, at mændene blev afskrækket af henrettelserne pga. det rent fysiske ubehag snarere end af etiske eller politiske årsager.¹⁶⁵ Sådanne opfattelser synes ikke at påvirke teen-age-soldaterne. Den 18-årige HJD-soldat, Franz Peter Jöst, fortæller eksempelvis, at to af de fire gerningsmænd efter en henrettelse sagde, at det var ærgerligt, at Jöst havde været væk den dag, da de havde skudt krigsfanger i hans fravær, hvorefter de tilbød at vise ham de døde kroppe.¹⁶⁶ Om denne reaktion var et ungdommeligt forsøg på at virke hårdføre, eller om disse formodentlig også 18-årige gerningsmænd virkelig syntes, det var synd for Jöst, at han var gået glip af spændingen, er svært at vurdere. Dette i sammenhæng med det store antal ugerninger begået af forskellige enheder i samme division vidner om den grad af afstumpethed, som

¹⁶⁴ Koehl (2004), pp. 238, 260.

¹⁶⁵ Browning (2001), p. 74.

¹⁶⁶ TNA, WO 309/319.

må ses som resultatet af den langvarige ideologisering i den nazistiske ungdomsorganisation, der derefter blev afsluttet ved uddannelsen til fanatiske store børnesoldater efter opstillingen af divisionen.

I henhold til ideologiens betydning er det værd at bemærke, at det af kildematerialet fremgår, at specielt enhederne fra Værnemagten, der opererede i de pågældende områder, havde behandlet krigsfangerne bedre, end styrkerne fra Waffen-SS gjorde. Den tyske ledelse havde før Vestfelttoget gjort sig store bestræbelser for ikke at lade en situation som i 1914 gentage sig. Den gang var utallige civile blevet henrettet spontant, da der i de invaderende tyske styrker bredte sig rygter om partisanvirksomhed i befolkningen. En gentagelse ville de allierede kunne have udnyttet i propagandaen, som man så det under Første Verdenskrig. Der fandt dog alligevel overgreb sted, og specielt byerne Vinkt, Oignes og Courries er kendt for massakrer begået af Værnemagten.¹⁶⁷

SS-enhederne var imidlertid tydeligt overrepræsenterede i krigsforbrydelsesstatistikken.¹⁶⁸ Dette understreger Gentile også, da han siger, at der kun blandt styrkerne fra Waffen-SS blev set denne grad af brutalitet i forbindelse med krigsforbrydelser.¹⁶⁹ Det var desuden officerer fra Værnemagten, der i forbindelse med krigsforbrydelserne i Polen 1939 og massakren i Le Paradis ønskede de ansvarlige fundet og retsforfulgt. Generelt tog Værnemagten her under kampene på Vestfronten afstand fra Waffen-SS. På dette tidspunkt var ideologisk fanatisme afbalanceret af den prøjsisk-tyske militære tradition.¹⁷⁰ Forskellen mellem de to militære organisationer kan ydermere forklares i lyset af Waffen-SS' verdensanskuelse og specielt den stærke understregning af det socialdarwinistiske aspekt af nationalsocialismen, hvor kun den stærke kunne få ret. Derfor tolereredes ingen former for svaghed i SS, og dermed heller ikke i Waffen-SS – hvad enten det gjaldt dumdristighed i kamp eller brutalitet og nådesløs optræden over for fjenden.

Waffen-SS var dog som beskrevet i indledningen på intet tidspunkt en homogen organisation, hvilket bl.a. skyldtes dens rivende udvikling fra ingen divisioner i september 1939 til 38 divisioner ved krigens afslutning.¹⁷¹ SSTK, LAH og HJD var meget forskellige, både hvad angik mandskab, uddannelse, erfaring og historie. Leibstandarte var Hitlers yndling med en kerne af *Alte Kämpfer*, der havde bevist deres loyalitet på *De lange knives nat* i 1934 og havde været indsat i Polensfelttoget. Hovedbestanddelen af Totenkopfdivisionen var tidligere koncentrationslejr vagter, bevidst brutaliserede gennem deres arbejde i lejrene og derefter gennem erfaringer med "sikkerhedsopgaverne" i Polen. Hitlerjugenddivisionen kombinerede forrædede kadrer med påvirkelige teenagere, der allerede gennem flere år var indoktrinerede til fanatisme.

167 Lieb, (2007), p. 15.

168 Ibid. p. 17.

169 Gentile (2001).

170 Höhne (2000), p. 468.

171 Stein (1984), p. 286.

Ofrene for massakrerne på Vestfronten var soldater fra vestlige lande og blev således ikke regnet for medlemmer af en mindreværdig race. De østeuropæiske folkefærd og jøderne var i årevis blevet umenneskeliggjort og demoniseret, mens de vestlige allierede blev fremstillet som amoralske, apolitiske soldater fra dekadente lande. Det socialdarwinistiske aspekt af den nationalsocialistiske ideologi har altså ikke været afgørende for forbrydelserne på Vestfronten, som det var på Østfronten. Idéen om Härte fordrede dog stadig en nådesløs kamp mod politiske modstandere, herunder de britiske og canadiske soldater. Denne *L'obligation de dureté* omtaler Leleu også, idet han skriver, at den i høj grad har bidraget til den voldskultur, der har præget Waffen-SS gennem hele organisationens historie.¹⁷² Samtidig anså SS-mændene sig selv for at være eliten i det overlegne tyske folk, og deres opførsel både i Tyskland og uden for landets grænser var præget af løvløshed. SS-soldaterne følte sig således hævet over regler og love såsom Genèvekonventionen, der ikke måtte begrænse det tyske folks fremtid.

SS "... recognized no universal standards of conduct and were guided by a perverted moral code that put a low value on human life – including their own".¹⁷³ Organisationen følte sig ikke menneskeligt forpligtet over for jøderne eller den ideologiske fjende og følte sig ikke forpligtet over for de allierede soldater. Denne idé om, at særlige regler gjaldt for Waffen-SS, blev cementeret efter krigen mod Polen, hvor Waffen-SS fik sin egen domstol i stedet for den normale krigsret, Værnemagtens soldater skulle stå til ansvar for. Den nationalsocialistiske kriger havde kun forpligtelser og ansvar over for Føreren og det tyske folk, og hvis man alligevel optrådte efter reglerne, som man normalt gjorde i Vest, var det et bevidst valg.

Konklusion

De tre massakrer havde en lang række omstændigheder til fælles, der var medvirkende til, at de fandt sted. Alle tre divisioner havde op til massakrerne deres første oplevelser på slagmarken. Kampene var desuden for urutinerede enheder uventet hårde og havde store tabstal til følge. I de konkrete situationer blev der givet ordre til henrettelserne fra en på det givne tidspunkt befalende officer. Dette står til dels i modsætning til forbrydelserne på Østfronten, hvor de overordnede officerer havde problemer med at begrænse antallet af individuelt initierede overgreb begået mod civilbefolkningen og krigsfanger. At en ordre til massakrens udførelse på den måde i højere grad var afgørende på Vestfronten end på Østfronten fortæller noget om gerningsmændenes forskellige syn på fjenden og på omstændighederne på de to fronter.

At der i alle tre cases blev givet ordre af den ansvarlige chef fortæller noget om officerskorpsets forhold til krigsfanger såvel som noget overordnet om Waf-

172 Jean-Luc Leleu, *La Waffen-SS: Soldats politiques en guerre* (Paris 2007), p. 795.

173 Stein (1984), p. 292.

fen-SS. Alt tyder på, at der i Waffen-SS helt fra 1940 har hersket en opfattelse af, at mishandling af Tysklands fjender var acceptabelt, og der var mekanismer i den nationalsocialistiske ideologi, der gjorde det legitimt at henrette krigsfanger. Verdensanskuelsen og den i soldaterne indstillede blinde lydighed har endvidere været medvirkende til, at ingen modsatte eller udfordrede denne ordre. Denne holdning gennemsyrede dog ikke nødvendigvis de endnu ikke fuldt samarbejdede divisioner i 1940, hvor de enkelte tvivlere og det officielle alibi fortæller, at dette endnu ikke var fuldt accepteret og indarbejdet. I takt med, at soldaterne blev brutaliseret på Østfronten, eskalerede voldshandlingerne også andetsteds. I Italien i 1943 udførte styrker fra Waffen-SS, heriblandt LAH, utallige overgreb mod civile. At disse brutaliserede og nazificerede soldater fra LAH i 1943 og 1944 oplærte de nye, unge kæmpere fra Hitlerjugend førte til en divisionskultur, hvor de overordnede uden at blinke beordrede drab på alle krigsfanger, og de unge teenagesoldater adlød uden at reflektere eller anfægte denne ordre. I 1944 bar divisionskulturen i høj grad præg af ideologisk forvrængning af virkeligheden, hvor alle midler blev taget i brug for at undgå, at Det Tredje Rige led nederlag.

Divisionernes forskelligartethed og de meget forskellige situationer, gerningsmændene befandt sig i, i hhv. 1940 og 1944, gør, at det umiddelbart ville være mest oplagt at se på massakrerne enkeltvis. En sådan opdeling ville imidlertid medføre, at fællestrækkene de respektive massakrer imellem blev overset og dermed betydningsfuld af, at alle tre divisioner tilhørte Waffen-SS – en faktor, der var altafgørende for massakrerne på Vestfronten.

Litteratur- og kildeoversigt

Arkiver:

The National Archives of United Kingdom, Kew (TNA):

Treasury Solicitor and HM Procurator General's Department:

26/206

War Office (WO):

219/5050; 219/5052; 219/5064; 235/571; 235/572A; 235/1122; 309/26; 309/319; 309/1801; 309/1808; 309/1810; 309/1811; 309/1812; 309/1813; 309/2180; 309/2244; 311/67; 311/100; 311/925

Department of Sound Records, Imperial War Museum, London, England:

Accession no. 10695/3, Interview med Stanley Priest, 1989; Accession no. 10725/2, Interview med Alfred Edwin Tombs, 1989; Accession no. 10726/3, Interview med George Reginald West, 1989; Accession no. 10730/2, Interview med Albert Evans, 1989

Litteratur

Bøger:

Andersen, Svein S., *Case-studier og generalisering – Forskningsstrategi og design*, (Bergen 1997)

- Bartov, Omer, *Hitler's Army – Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, (Oxford 1992)
- Bishop, Chris: *SS: Hell on the Western Front – The Waffen-SS in Europe 1940-1945*, (St. Paul 2003)
- Browning, Christopher R., *Ordinary Men – Reserve Police Battalion 101 and the Final Solution in Poland*, (New York 2001)
- Buchheim, Hans; Broszat, Martin; Jacobsen, Hans-Adolf og Krausnick, Helmut, *Anatomie des SS-Staates*, (München 2005)
- Christensen, Claus Bundgaard m.fl., *Under hagekors og Dannebrog – Danskere i Waffen SS 1940-45*, (København 1998)
- Goldsworthy, Terry, *Valhalla's Warriors – A History of the Waffen-SS on the Eastern Front 1941-1945*, (Dog Ear Publishing, New Augusta 2007)
- Hausser, Paul, *Soldaten wie andere auch – der weg der Waffen-SS*, (Osnabrück 1966)
- Höhne, Heinz, *The Order of the Death's Head – The Story of Hitler's SS*, (New York, 2000) (Udgivet første gang i 1966)
- Kershaw, Ian, *Hitler, the Germans and the Final Solution*, International Institute for Holocaust Research (New Haven 2008)
- Koehl, Robert Lewis, *The SS - A History 1919-1945*, (Oxford 2004)
- Lane, Richard, *Last Stand at Le Paradis – The Events Leading to the SS Massacre of the Norfolks 1940*, (Barnsley 2009)
- Leleu, Jean-Luc, *La Waffen-SS: Soldats politiques en guerre*, (Paris 2007)
- Lieb, Peter, *Konventioneller Krieg oder NS-Weltanschauungskrieg? – Kriegsführung und Partisanenbekämpfung in Frankreich 1943/1944*, (München 2007)
- Longerich, Peter, *Heinrich Himmler – Biographie*, (München 2008)
- Margolian, Howard, *Conduct Unbecoming – The Story of the Murder of Canadian Prisoners of War in Normandy*, (Toronto 2000)
- Meyer, Hubert, *The 12th SS – The History of the Hitler Youth Panzer Division: Volume One; Volume Two* (Mechanicsburg 2005)
- Reitlinger, Gerald, *The SS – Alibi of a Nation – 1922-1945*, (London 1956)
- Rempel, Gerhard, *Hitler's Children – The Hitler Youth and the SS*, (Chapel Hill 1989)
- Rikmenspoel, Marc J., *Waffen-SS Encyclopedia*, (Bedford 2004)
- Sayer, Ian og Botting, Douglas, *Hitler's Last General – The Case Against Wilhelm Mohnke*, (London 1989)
- Schindler, Dietrich and Toman, Jiri, *The Laws of Armed Conflicts – A Collection of Conventions, Resolutions and Other Documents*, (Leiden 2004)
- Stein, George H.: *The Waffen-SS – Hitler's Elite Guard at War 1939-1945*, (Ithaca 1984) (Udgivet første gang i 1966)
- Sydnor, Jr., Charles W.: *Soldiers of Destruction – The SS Death's Head Division, 1933-1945*, (Princeton 1990) (Udgivet første gang i 1977)
- Wegner, Bernd, *The Waffen-SS – Organization, Ideology and Function*, (Oxford 1990)
- Weingartner, James J., *Crossroads of Death – The Story of the Malmédy Massacre and Trial*, (Jackson 1979)
- Weingartner, James J., *Hitler's Guard – The Story of The Leibstandarte SS Adolf Hitler, 1933-1945*, (Nashville 1974)
- Yerger, Mark C., *Waffen-SS Commanders – The Army, Corps and Divisional Leaders of a Legend – Augsburg to Kreutz* (Atglen 1997)
- Yerger, Mark C., *Waffen-SS Commanders – The Army, Corps and Divisional Leaders of a Legend – Krüger to Zimmermann*, (Atglen 1999)

Artikler:

- Gentile, Carlo, "Politische Soldaten – Die 16. SS-Panzer-Grenadier-Division "Reichsführer-SS" in Italien 1944", *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, Vol. 81, 2001

- Large, David Clay, "Reckoning without the Past: The HIAG of the Waffen-SS and the Politics of Rehabilitation in the Bonn Republic, 1950-1961", *The Journal of Modern History* Vol. 59, no. 1. The University of Chicago Press, 1987
- Matthäus, Jürgen, "Ausbildungsziel Judenmord? Zum Stellenwert der "weltanschaulichen Erziehung" von SS und Polizei im Rahmen der "Endlösung" ", *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft*, 1999, Vol. 47 no. 8, p. 677-699
- Søndergaard, Leif: "At fortælle (en) historie", *Politiken*, 16-09-2010, Sektion 2, p. 7-8
- Wegner, Bernd: "Auf dem Wege zur pangermanischen Armee. Dokumente zur Entstehungsgeschichte des III. ("germanischen") SS-Panzerkorps", *Militärgeschichtliche Mitteilungen*, 1980

Summary

The armed forces of the National Socialist organization SS, the Waffen-SS, continually committed atrocities and war crimes on the Eastern Front after the launch of the Russian Campaign in 1941. These events and the reasons why they occurred have been thoroughly investigated in the past decades. Surprisingly, however, few have focused on the motives and circumstances regarding the war crimes committed by soldiers of the Waffen-SS on the Western Front against Allied prisoners of war, the subject of this article. It endeavours to answer the question of motives through three specific case studies: firstly the massacres on Allied prisoners of war perpetrated by the Totenkopf-division at Le Paradis; secondly the actions of the Leibstandarte Adolf Hitler-regiment in Wormhoudt in 1940; and finally prisoner executions of the Hitlerjugend-division at Chateau d'Audrieu in 1944.

The analyses of these cases highlight the importance of the influence of the character of the officer corps. All three massacres were ordered or commissioned by a commanding officer. The officers were all longstanding members of the NSDAP and had over the course of their careers been brutalized by The Night of the Long Knives, in the concentration camps, during the invasion of Poland and pacification of the Polish and Jewish populations and in the 1944 case during the "total war" in the East. However, the fact that the perpetrators had their first real combat experience in the days before the massacres and there had met unexpected and stubborn resistance from the Allied forces also had an impact on the events as the urge for revenge acted as a catalyst in at least one of the massacres.

It is furthermore significant that there was a difference of attitude towards the killing of prisoners of war in 1940 and in 1944. In the early cases the organisation sought to hide the crimes that even some of the SS soldiers considered wrong. In the last case the order to murder all prisoners came from the very top of the division.

The article underlines the key importance of the National-Socialist ideology on the actions of the Waffen-SS and its officers. In previous research it has been

established that the Wehrmacht was somewhat less guilty of atrocities and war crimes than the Waffen-SS, and that the main differences between these two armed forces were the soldiers' background as well as the fact that the soldiers of Waffen-SS were seen and used as political troops. And these ideological soldiers – led by a fanatical officer corps – would go further than any other units to achieve victory and annihilate its enemies.